

Jungfru Maria, förebild och förebedjare

Reträttföredrag av Biskop Anders Arborelius ocd

Berget, Rättvik 15-18 juni 2009

(Föredragen är nedskrivna efter bandinspelning)

Föredrag I

Vi ber en av Kyrkans äldsta böner *Sub tuum praesidium*, en Maria-bön från 200-talets Egypten.

Till ditt beskydd flyr vi, heliga Guds Moder. Försmå inte vår ödmjuka bön i vår nöd, utan befria oss alltid från alla faror, du ärorika och välsignade Jungfru. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Man kan närma sig Jungfru Maria på många olika sätt. Vi skall göra det i ljuset av begreppet beskydd. I den tradition jag tillhör, den karmelitiska, betonar man mycket starkt begreppet beskydd. Vi är alla präglade av den tradition vi står i. Den infallsvinkel som handlar om beskydd kan vara till hjälp för många att upptäcka en aspekt av den kristna tron, av det kristna livet och den kristna bönen, som kan vara mycket befriande. I ordet beskydd ingår orden be och skydd. I bönen vi bad ingår också ordet befria. Vi ber om frihet i Anden. Jungfru Maria har en uppgift i vårt liv att beskydda det som för oss är det viktigaste och största: vårt förhållande till Gud, vår frälsning och vår bön.

I Karmels tradition uttrycks det mycket konkret och drastiskt genom ett klädesplagg. Genom det sätt vi är klädda uttrycker vi vem vi är. I karmelitordens tradition är skapularet ett tecken på Jungfru Marias beskydd. Traditionen berättar att på 1200-talet, när karmeliterna hade förjagats från det heliga landet, där de hade börjat som eremiter på berget Karmel, och kom till Västerlandet, var det mycket svårt för dem att finna sig till rätta där. Vi kan tänka på hur svårt det kan vara för alla dem som kommer från andra världsdelar till vårt Västerland att finna sig till rätta här i det ofta hårda, materialistiska klimatet. Ordens generalföreståndare, engelsmannen Simon Stock (1165-1265), bad om hjälp och beskydd. Då fick han en vision, där Maria räckte honom skapularet för att betona, att hon ville beskydda och hjälpa karmeliterna i deras efterföljelse av Kristus och i deras ständiga bön.

Att få beskydd uttrycker en djup sanning, ett djupt behov hos människor. Vi föds försvarslösa till denna världen. Det är svårare för ett litet barn att klara sig än för ett litet djur. Människan behöver ständigt beskydd. I vår tid gäller det speciellt tiden i moderlivet. Aldrig är det så farligt för oss som där. Vi människor behöver verkligen beskydd, både för att födas, leva och dö och för att be, komma Gud närmare och möta varandra. En av nutidens största heresier och svårigheter är föreställningen att man skall stå på egna ben och bli oberoende så fort som möjligt. Hur många krossas inte av den tanken? Hur många klarar sig inte? Hur många fastnar inte i alla slags surrogat och missbruk just genom att inte erkänna sitt behov av beskydd, eftersom man tror att lyckan ligger i att stå på egna ben, bli oberoende och klara sig själv. Därför betraktas föreställningen om Maria som beskyddare som ett rött skynke. Vi får inte förundra oss över att man ständigt har henne i skottgluggen.

På historiska museet i Stockholm visades en mycket vacker utställning om Jungfru Maria med många medeltida skulpturer. Men texterna attackerade och besköt henne med hårt artilleri. Dock var det, som någon sade, så att bilderna talade starkare. Här tänker jag också på den senaste reklamkampanj som nu finns i Stockholm på alla tunnelbanestationer. Det står: "Gud

finns antagligen inte.” Men så visar man svenska flaggan med korset, den gula judestjärnan och den muslimska månskärnan. Det blir bilderna som talar. Man kan först tro att det är reklam för Gud, för de tre abrahamitiska religionerna och deras symboler. Ibland kan en udd vändas till motsatsen. Det berättas att i de ateistiska muséer som fanns i kommunistvärlden kom människor in och korsade sig inför ikonerna och bilderna. Ibland uppnås motsatsen till det som avses. Viktigt för oss att komma ihåg är, att tron på Marias beskydd, vård, fostran och hjälp alltid lockar fram motstånd och hat. Så har det alltid varit. Människans grundsyn är: ”Jag vill inte tjäna. Jag vill klara mig själv. Jag vill stå på egna ben. Jag behöver varken Gud eller mina föräldrar eller någon annan”, som upplevs som förtryckare och tyrann. Allting kan missbrukas. Svensk litteratur är fylld av uppror mot förtryckande fäder. Det ligger liksom i vår dramatik och tragik, att det bästa och finaste kan missbrukas. Det gäller också moderskärleken, som anses vara den renaste av alla former av kärlek. Det kan bli så att modern vill behålla kvar barnet för sig själv och förkväva det. Men det betyder inte att man måste kasta ut barnet - eller mor och far - med badvattnet.

Maria är något av vattendelare i vår tid. Om vi upptäcker hennes betydelse, kan det bli oerhört befriande. Om vi inte gör det, kan vi gå miste om väsentliga ting. Det har man alltid anat i den kristna historien, där man mer och mer har försökt tränga in i hennes mysterium och uttrycka det på ett sätt som vi kan förstå - inte för att i och för sig tala så mycket om henne - men för att hon illustrerar frälsningsmysteriet och också vår mänskliga verklighet på ett unikt sätt. Vi skall här försöka tränga in i och upptäcka, att hon hjälper oss båda att växa in i en djup gudsrelation, till ett djupare möte med Kristus som Frälsaren, och att leva vårt kristna liv i Kristi efterföljelse på ett mer intensivt, befriande och glädjefyllt sätt. Vi har allt att vinna på att stå under hennes beskydd.

Återigen finns missuppfattningen, att då vi närmar oss Maria, tar hon ifrån Jesus något av den kärlek, andakt och vördnad vi är skyldiga honom. Men det är precis tvärtom. Hon skärper vår uppmärksamhet på Jesus. Hon ger oss större möjlighet att närma oss honom. Vi förstår honom mycket bättre, när vi möter henne. Jag brukar alltid likna det förhållandet vid en mänsklig erfarenhet. Vi kan ha en god vän, som vi känt mycket länge. En dag får vi för första gången träffa hans eller hennes mor. Då tycker vi oss förstå lite mer av vår vän, vem han eller hon är. Marias uppgift är inte att dra ögonen till sig utan att rikta våra ögon mot Jesus. Förr hade man i vissa kloster huvudbonader, där det endast var möjligt att titta rakt fram. Det var naturligtvis för att man bara skulle titta på Jesus och inte åt alla möjliga håll. Blicken skulle vara riktad på Jesus. Maria vill fostra och beskydda oss, inrikta hela vår uppmärksamhet, hela vårt hjärta, på Jesus Kristus.

Hur kommer det sig att Maria är så viktig? Vad är den dogmatiska grunden?

Deckarförfattarinna Dorothy Sayers (1893 - 1957), som också var något av teolog, skrev: ”dramat är i dogmat”. Det finns ingenting som är så uppbyggligt som deckare! Där finns frälsningshistorien i beslöjad gestalt. I dramat får vi en återspeglning av det stora dramat, Guds vilja att frälsa oss människor. Det är viktigt att grunda vår syn på Maria i den kristna dogmatiken. Det finns en viss risk att hamna i den känslösamma, stämmingsfulla delen av verkligheten, speciellt för oss nordbor. Vi har en tendens att få in religionen under rubriken känsla, stämning, medan man brukar säga att t.ex. fransmännen förknippar religion med förnuft, *raison*. Det är viktigt för oss att vara medvetna om, att vi har en frestelse att göra religionen till en känslosak. Ordet stämmingsfull är lite förrädiskt. När jag hör någon person tacka för en stämmingsfull gudstjänst, har jag ibland lust att höja pekfingeret. Det stämmingsfulla kan bli vår undergång, om vi inte har den dogmatiska grunden. Det vi mest behöver är fastheten i tron, det som gör att tron inte är ett gungfly utan en fast klippa. Jesus

har inte sagt, att han bygger sin Kyrka på ett gungfly eller på kärrmark utan på klippan. Dramat är i dogmat. När vi öppnar oss för Jungfru Maria, måste vi komma ihåg, att det finns en del av teologin som heter mariologi, som får vår syn och vårt förhållande till Maria att vara grundat på Bibeln och Traditionen och inte så mycket på känslor och stämningar, vilka ibland kan leda oss vilse.

När vi försöker utforska hur Maria kan hjälpa oss och beskydda oss på vår väg till en djupare vänskap med Kristus och till en djupare efterföljelse, så är det något som är grundat på Kyrkans tro, på dogmat - inte på dogmerna – för det finns egentligen bara ett dogma, Kristusdogmat, som strålar fram i olika, underbara fasetter. Varje fasett inriktar oss på centrum, på Jesus Kristus, Guds människoblivne Son. När vi söker begrunda Marias roll i vårt liv, måste vi stå fast på det som är vår tro: på dogmat. Vad är då Marias stora uppgift i trons värld, i vår frälsning, i världshistorien? Jo, det är att föda Gud till världen, att bli Guds Moder. I trosbekännelsen möter vi Maria endast i en bisats: ”född av Jungfrun Maria”. Likadant är det hos Paulus. Där omtalas inte ens hennes namn. I Galateterbrevet står det: ”född av en kvinna”. Det är enda gången Paulus uttryckligen nämner Maria. Då säger vissa människor, att då är hon inte så viktig, om hon endast finns i en bisats. Men bisatsen gör att huvudsatsen får ett större djup, en större klang.

Marias uppgift är att vara en bisats som belyser huvudsatsen. Vi skulle kunna tala om en bisatsernas teologi. Betecknande är att Jesus är huvudsaken, huvudsatsen. Maria är bisatsen, bisaken, som hjälper oss att förstå vem Jesus är. Det är kristendomens adelsmärke och egenart att Gud har blivit människa. Ingen annan religion vågar uttrycka sig på samma sätt. För alla andra är det något av hädelse, blasfemi. De menar att Gud inte kan bli människa. Den oändligt upphöjde Guden lever i en helt annan sfär. Det finns ingen möjlighet att han stiger ner och blir en av oss. Men i kristendomen är det väsentliga att Gud låter sig födas till jorden av en kvinna. Det är garantin för inkarnationens äkthet. Det har kyrkofäderna betonat gång på gång. I vår tid har man dock en tendens att glömma bort det.

Risken är att många kristna återfaller i en uttunnad syn på Kristus, på Gud, att man tunnar ut inkarnationens realism. Man säger, att det inte är så noga om Maria var jungfru. Om Kristus verkligen var Gud blir då inte heller så noga. Fornkyrkans heresier dyker upp i modern, uppiffad form. Det är inget nytt, även om det förkunnas som spännande nytänkande. Just här sätts Kyrkans tro alltid på prov. Vill man stryka bisatsen – född av jungfru Maria – blir också huvudsatsen fördunklad och uttunnad. Det som kyrkofäderna sade om Jungfru Maria står fast: ”Du ensam har krossat alla heresierna”. Om man tar bort bisatsen, blir också inkarnationen och synen på Jesus fördunklad. En av Marias viktigaste uppgifter är att beskydda tron på Jesus. Om vi naggat bisatsen i kanten, blir också Jesus naggad i kanten. Då blir han något annan än det han är. När Maria är under attack är också Jesus under attack. Det kan låta lite hårt och strängt, men det är mycket viktigt att vara medveten om, att då man vill göra Jesus mindre, börjar man ofta att angripa Jungfru Maria. Inkarnationen är alltid en skandal. Det är en stötesten.

Den kristna tron är verkligen en stötesten. Det är mycket lättare att ha en vag, andlig verklighet långt borta, som inte förpliktar oss att leva, tänka och handla på ett visst sätt. Det är mycket lättare att ha en vag gudsbild. Människan gör sig en bild av Gud. Men det är tvärtom. Vi är ju Guds avbild. Gud har skapat oss till sin avbild. Han har format oss, och vi skall låta oss formas. Det är inte vi som skall forma Gud efter vår bild. Men i praktiken blir det så för många. När man intervjuar ”religiösa” människor frågar man dem inte om deras tro, utan man frågar dem om vilken gudsbild de har. Men det är ett missförstånd att fråga så. Det är ju vi

som är Guds avbild. Vi skall låta oss formas. Hela vårt liv skall Gud omforma oss. Han skall göra oss vackra och sköna. Det är inte vi som tänker ut hur Gud skall bete sig. Här sätter jag sakerna på sin spets, men det gör jag för att vi skall bli medvetna om de faror vi är utsatta för.

Vi bad i bönen: ”befria oss alltid från alla faror”. Naturligtvis tänker vi då först på att vi inte skall slå oss och bryta benen eller störta i ett flygplan. Men den stora faran är att förlora tron, att vi utan att märka det glider ut på gungflyn, där vi står och darrar utan att ha fast mark under fötterna. Vi kan då riskera att komma bort från Gud, från Kristus och Kyrkan. Men rent spontant tänker vi inte på den faran utan på faran att förlora jobbet, få en depression eller förlora pensionen. Vi tänker utifrån det omedelbara. Naturligtvis vill Maria också där hjälpa oss. Men den stora fara, som är överhängande i Europa i dag, är att den kristna tron förflyktigas så fort att vi knappt kan ana det. Aldrig tidigare har det varit så svårt att ge tron vidare till nästa generation som nu. Det gäller inte bara Sverige. I den kultur och det samhällsklimat där vi lever är det oerhört svårt. Därför behöver vi Jungfru Marias hjälp och beskydd. Därför vördar man henne på sina ställen som Vår Fru av Europa, eftersom man är medveten om att Europa är hotat att gå samma öde till mötes som Mindre Asien, som i början var ett av Kyrkans starkaste fästen. Vi ser också att Mellanöstern töms på sina kristna i rasande fart. De hamnar bl.a. i Södertälje och Eskilstuna. Europa tycks vara på väg åt samma håll, om vi bedömer det rent sociologiskt. Därför behöver vi beskydd.

Vi behöver Jungfru Marias beskydd. Vi kan se beskyddet på olika nivåer. Det är inte bara jag som enskild person som behöver beskydd. Det gäller också oss som medlemmar av en kulturkrets, en civilisation, som hotar att gå under. Samtidigt måste vi ha hoppet att det kanske också kan födas något nytt. Vi kristna blir kanske som i Fornkyrkan en liten surdeg, en liten rest, en helig rest i ett klimat där man inte längre har några spår av kristendom. Hos profeten Jeremia läser vi: ”Gud vill skapa något nytt i landet. Nu blir det kvinnan som tar mannen i sitt beskärn” (Jer 31:22). Någon har sagt, att den feminism som vi nu har i Västeuropa kan vändas till en mariansk feminism, där Maria blir den som beskyddar också männen i deras sökande efter en djupare identitet. Vi vet inte vilka Guds vägar är, men en sak vet vi, och det är att vi skall koncentrera oss på att vi verkligen behöver beskydd för vårt kristna liv, både i vårt förhållande till Gud, i vår bön och i vårt förhållande till världen, till varandra.

Vi befinner oss i elfte timmen. Vi har alla ett ansvar för att den kristna tron och Kyrkan får leva vidare utan att förvandlas, tunnas ut och bli en ”semireligion”. Faran är stor att Kyrkan bara blir maktens megafon, en återspeglning av den rådande ideologin. Också här är Maria den som beskyddar oss, så att tron bevaras i sin fullhet. Maria finns alltså med i bisatsen för att huvudsatsen skall bli tydligare och mer utmejslad. Vår tro är en tro på Jesus Kristus som sann Gud och sann människa, som har kommit till oss för att frälsa oss, rädda oss. Om vi inte har hjälp från Maria blir Jesus ofta något annat än det han är. Han blir en vishetslärare, en revolutionär eller en ”Thorvaldsentröstare”. Han blir något annat än vår Frälsare, vår Herre, vår Broder. När vi ser på Maria som Guds Moder gör vi det för att vi skall bli genomsyrade av inkarnationens fulla verklighet, att Gud verkligen har blivit kött, att han blivit en av oss för att komma oss så nära det bara går.

När Kyrkan kom fram till att Maria var Guds Moder och förklarade det som en del av vår tro vid konciliet i Efesus 431, var det inte för att ge Maria en vacker titel, utan det var för att betona realismen, det konkreta i inkarnationen. Denna kvinna har burit Gud själv i sitt jungfruliga sköte och fött honom till världen för vår frälsnings skull. Det är verkligen sant, att hon är Guds Moder. Det är mycket viktigt, att jag tar till mig vad det innebär för mig att Maria

fick föda Gud till världen. Det betyder att min frälsning är beroende av hennes ja-ord. Bebådelsescenen är en av de viktigaste scenerna i det kristna dramat. Maria var en ung judisk flicka som var uppfostrad att se Gud som den oändligt upphöjde och helige, där templet darrar bara man närmar sig honom. Mänskligt sett var det omöjligt för henne att föreställa sig att Gud skulle bli människa. Det är något vi måste tänka på, inte minst när vi talar med våra judiska bröder och systrar. För dem är det en fasansfull händelse. Likadant är det för muslimerna. Vi är uppfostrade i en kultur, där det finns förståelse för Guds människoblivande. Vi firar jul med Jesusbarnet. Det kan vara nyttigt att ibland tänka sig in i andras situation för att bli lite omtumlad av inkarnationens mysterium. Det minst självklara man kan tänka sig är, att den oändligt upphöjde, helige Guden, som håller världsalltet i sin hand, skall bli ett foster, ett barn och födas till världen. Ändå säger denna unga judiska flicka ”ja”. Naturligtvis sker det genom den Helige Andes ljus och hjälp, men ändå är det något stort .

I traditionen har man skildrat bebådelsescenen på olika sätt. I Dominicus kapell på Berget finns en klassisk ikon av bebådelsen. Den helige Bernhard av Clairvaux (1090-1153) har i en berömd text skildrat, hur hela skapelsen håller andan. Vad skall Maria säga? Skall hon säga: ja, nej eller nja? Skall frälsningen bli möjlig, eller skall vi vara kvar i syndens slaveri och gå fördömsen till mötes? Hela skapelsen från tidens början till dess slut håller liksom andan. Vi har alla varit med om liknande ögonblick, när vi väntar på vad som skall bestämmas. De som friar är med om något liknande och kan förstå vad det innebär att få ja-ordet till svar. Ett ja betyder så mycket. Vid en profession av en ordenssyster eller vid en prästvigning är ja-ordet viktigt. Vid bebådelsen håller liksom hela skapelsen från tidens början till dess slut andan för att höra vad Maria skall säga, när frälsningserbjudandet kommer. Denna unga flicka har inte någon aning om, att det över huvud taget är tänkbart, att Gud skall bli människa och allra minst i hennes kropp. Ändå säger hon: ”Må det ske med mig som du har sagt”. På latin uttrycks det med ett enda ord: *Fiat*.

Här handlar det om det vi kan kalla den antropologiska grundvalen för all bön. När vi ber, skall vi tänka: må det ske med mig som du har sagt. Men vi frestas ofta att tänka tvärtom och be: må du göra vad jag vill. Naturligtvis får vi be Gud om vad vi vill, men vi måste ändå ha grundöverlåtelsen och grundtanken, att Gud är den handlande. Det är han som handlar med mig. Det är han som ger mig det jag behöver. Därför måste vi gång på gång öva in ordet *Fiat*, ja, amen. Liturgins viktigaste ord är amen. Före det Andra Vatikankonciliet sade man lite drastiskt, att lekmännens enda uppgift i liturgin var att säga amen. Senare har de fått säga lite mer, men amen är ändå det viktigaste ordet. Det innebär att bejaka det Gud gör, det han säger, det han vill med oss. Ofta säger vi amen lite automatiskt. Amen är ett bejakande ord. Det är också det svåraste ordet att säga. Vi får ögonblick i våra liv, när det kostar oss blod, svett och tårar att bejaka, att säga ja. Det kan t.ex. vara en dödsbädd som kostar vårt hjärtas hela överlåtelse. Vid sådana tillfällen visar det sig om vi verkligen tror. Det är där vi överlåter oss. Det är där vi tar ställning.

Maria beskyddar också vårt ja-ord. Hon fostrar fram det. Vi kan identifiera oss med henne i bebådelsedramat. I Kyrkans tradition ber man därför Angelus tre gånger om dagen. Man ringer i kyrkklockorna morgon, middag och kväll i många katolska länder. Den seden har lite dröjt kvar i vårt land även efter reformationen, åtminstone mitt på dagen. Man ringer i klockorna för att påminna världen om, att Gud har blivit människa och att vi kan säga ja till det på samma sätt som Maria. Bebådelsen är ett ”frost” ögonblick. Då man visar en film kan man säga, att en viss scen är viktig och att man därför ”fryser” den. Varje gång vi ber sker det något stort och viktigt. Om vi bara anade hur stort det är, skulle vi falla ner i tillbedjan och förundran.

Gud väntar på vårt ja-ord. Vi skulle nästan kunna säga, att han gör sig beroende av vårt ja-ord för sitt handlande i världen. Naturligtvis är Gud den fritt handlande, men han tvingar sig inte på. Det kan vi aldrig förstå. Det kom fram en mamma till mig med två små pojkar som redan hade börjat ställa de svåra frågorna om varför Gud tillåter det onda och varför det finns orkaner. Barn har stora, djupa, visa frågor. Vi kan aldrig förklara mysteriet. Men vi kan ju peka på, att Gud har en sådan vördnad för skapelsen och dess autonomi, att han på något sätt gör sig beroende. Vi ser det allra tydligast i bebådelsescenen. Där håller hela skapelsen andan. Alla vulkaner och myggor håller liksom andan och undrar, om Gud skall frälsa världen eller om den skall gå mot sin undergång. Detta upprepas eller i alla fall återspeglas varje gång vi närmar oss Gud, även om det bara är en trivial bön, där man ber Herren om att det inte skall regna. Vi får be också triviala böner. Gud är en god Fader, som vill vårt bästa. Det är viktigt att vara medveten om, att i varje bön finns detta drama med. Gud vill ge världen frälsning. Han vill rädda oss. Men han tränger sig inte på. Han väntar på vårt ja-ord.

Ofta blir det ett halvdant ja eller något man skjuter upp till morgondagen. Gud erbjuder sig själv. Vi nöjer oss som C.S.Lewis (1898-1963) säger med ”*a nice cup of tea*”. Vi förväntar oss inte så mycket. Det kan vara ett lugnt och bekvämt liv: lite bingo, bridge eller biljard. Människor förväntar sig så lite av livet och de är beredda att ge så lite. Det finns en tragisk dynamik i detta. Gud vill ge oss sig själv. Han är frikostighetens, generositetens, slöseriets Gud. Vi nöjer oss med så lite, och då blir vi likadana själva. Vi ger bara det ”pyttelilla”. I Norge betraktar man oss svenskar som mycket snåla. Men vi betraktar oss inte själva som snåla. I Norge skrattar man ofta lite åt oss svenskar för att vi är så snåla. På turistresor förväntar sig svenskarna ibland att någon annan skall betala räkningen. Även om vi inte riktigt känner igen oss i den beskrivningen, återspeglar det lite den teologiska låsningen, att vi aldrig riktigt förväntar oss så mycket av Gud eller av oss själva. Just det kan Maria hjälpa oss med, om vi lever oss in i bebådelsescenen, där Gud vill ge världen sig själv.

Vi får inte glömma att när Gud blir människa, lägger han sig själv i våra händer. Gud gör sig till människans slav. Han gör sig fattig för att vi skall bli rika. Det saliga utbytet, *sacrum commercium*, är en frälsningsekonomi. Gud ger sig själv till oss. Vad ber han oss om? Ett litet ord: ja. Jag vill bli frälst. Jag vill ta emot dig. Jag vill tjäna dig. Samtidigt vet vi att syndens svar, *non serviam*, alltid finns där och hotar att fånga oss. Jag vill inte tjäna. Jag vill inte gå i kyrkan. Jag vill inte ta emot dig. Men vi beslöjar det ofta och säger, att vi inte har tid. Det är nutidens stora heresi. Jag har inte tid att gå i kyrkan. Jag har inte tid för Gud. Vad gör man då med sitt liv? Jo, man fyller det med tidsfördriv, ett avskryvt ord. Tiden är bara till för att fördrivas. Då fyller man den med all slags lappri – ett gammaldags svenskt ord man inte längre använder och inte riktigt vet vad det betyder – fast Gud erbjuder oss sin härlighet, sin evighet, sig själv.

Visst kan vi tala om drama. Det utspelar sig på hjärtats scen men också på samhällets, kulturens och världens scen. Det hänger ihop. Det är därför man ber om Marias hjälp inte bara för sitt personliga kristna liv utan också för kulturer och länder. Det är en tradition att knyta Maria också till geografiska platser, där hon har låtit sig märkas och synas. I Karmelitorden vördar man Maria som Vår Fru av berget Karmel. Maria vördas också som Vår Fru av Lourdes. I vår domkyrka vördas hon som Vår Fru av Stockholm. Det är ett uttryck för att man gör frälsningshistorien också till frälsningsgeografi, att vi berörs av Guds handlande där vi lever. Maria är den som knyter ihop vår verklighet med Jesu frälsningsverklighet. Hon som levde i Nasaret hjälper också oss som kommer från Borlänge, Malmö och andra platser. Hon hjälper oss att ta emot Jesu där vi lever. Hon beskyddar vår andliga geografi. Vi är beroende

av vår miljö. I vår tid har vi blivit mer miljömedvetna. Men ibland glömmer vi bort att den miljö där vi lever har en frälsningsbetydelse. Såväl den andliga som den konkreta miljö vi lever i har stor betydelse. Det behövs också en andlig miljövård. Ibland blir vi speciellt medvetna om hur mycket den behövs. På tåget åkte jag i samma vagn som en skolklass från Rättvik som varit på besök i Stockholm. Man visste inte om man skulle skratta eller gråta när man hörde dem. I den miljö där unga människor växer upp – bland de värden som förmedlas och de surrogat de får – kan man förstå, att Jungfru Maria ibland uppenbarar sig som den gråtande, smärtornas Moder, hon som stod vid korset. Hon vill hjälpa människor att finna det vackra, det fina. Men de fastnar lätt i det banala, det smutsiga. När den främsta komplimang en ung kille kan ge är: ”Jag skall våldta dig”, då undrar man vart vi är på väg. Att Jungfru Maria gråter får inte förundra oss.

Frågan är om vi gråter. Tar vi emot hennes budskap att låta Jesus bli vår frälsare? Det är viktigt att hela tiden tänka på de två aspekterna: mitt personliga förhållande till Jesus, min bön, och den värld Jesus vill frälsa, eftersom jag också har ansvar för den. När Gud kommer till mig, när Jesus kommer till mig, är det för att jag skall dras in i frälsningshistorien, för att jag skall medverka, ta emot och ge vidare. Det är också lite svårt för oss som är fostrade i en mer individualistisk kultur med betoning på min gudsbild och min bön. Är jag en lem i Kyrkans gemenskap eller är jag en individ som vill ha Gud för mig själv? Jag överdriver, men det är viktigt att få Marias hjälp att inse, att om Gud kommer till mig, om jag lever i en äkta relation till honom, blir jag också en lem i gemenskapen, en levande byggsten i Kyrkan.

Jag blir en del av den gemenskap av människor som är kallade till frälsning. De är beroende av att jag säger ja. Det blir allra tydligast i Jungfru Marias uppdrag vid bebådelsen. Hon blir inte Guds Moder för sin egen skull, utan hon blir det för världens frälsnings skull. Vi måste bli mer medvetna om, att när vi ber är det inte i första hand för att bara vi skall få Guds nåd utan för att Guds nåd genom oss skall strömma vidare. Det kristna Västerlandets stora frestelse och svaghet är kanske, att det har blivit så individualistiskt. Vi nöjer oss med vår fromhet, vår bön, vår andakt. Då kan vi inte bli vittnen. Den apostoliska glöden släcks i oss, då man tänker: bara jag bli räddad. Det kallar man frälsningsegoism. Hos helgonen ser vi att det är tvärtom. Paulus säger, att han är beredd att bli förkastad om det kan gagna hans bröder.

Teresa av Avila (1515-1582) säger, att hon är beredd att stanna i skärselden till tidens slut om det kan hjälpa en enda människa. Liknande hör vi hos övriga helgon. De andras frälsning är viktigare än min. Gång på gång måste vi bli impregnerade med insikten, att du är viktigare än jag och att vi är viktigare än jag. Det strider mot mycket som vi är präglade av. Såväl arvsyndens, kulturens som samhällsklimatets prägel är att sätta jaget i centrum. Därför har det kanske aldrig varit så svårt att upptäcka, att jag är en del av ett vi i ett möte med ett du. Samtidigt är det en befrielse att upptäcka det. Individualismen är en återvändsgränd. Det ser vi i ensamhushållens värld, som slutar på långvården, där man dör ensam. Det är en återvändsgränd som är svår att ta sig ur.

Här har Maria en profetisk betydelse att hjälpa oss att se, att när vi möter Gud, möter vi också de andra, och de andra förmedlar Gud till mig. En typiskt katolsk accent är, att de andra, vare sig det är helgon eller vanliga smålänningar eller skåningar, inte hindrar mig att komma Gud närmare, utan de pekar på honom. Vi hjälper varandra. Vi stjälpes inte varandra på vägen till Gud. Det är min förhoppning och bön för er alla, att Maria skall öppna fönsterluckorna mot Guds stora värld och att vi upptäcker att hon vill beskydda det som är det djupaste, sannaste och äkta i oss: vår längtan att komma Gud nära, bli frälsta, få delta i Jesu verk och bli fruktbara i hans rike.

Under reträttens tysta, stilla dagar kan man identifiera sig med Jungfru Maria såväl i bönen som i naturen. Här har vi nordbor ett visst privilegium. Vi har en naturlig känsla att se, hur Maria går över ängarna. Hur många svenska diktare har inte knutit Maria till naturen? Hur många insekter och blommor är inte uppkallade efter henne? Vi ser naturen och skapelsen som en mötesplats med Gud. Däremot är det svårare för oss att integrera de andra. Men Maria kan hjälpa oss genom reträttens tystnad. Det vi mest retar oss på hos andra är vad de säger. Men när vi är tysta, kan vi inte reta upp varandra så mycket. Vi kan givetvis störa varandra genom att slå i dörrar, men det får vi ju inte göra. Man brukar säga, att man i kloster kan se om någon är kallad till klosterlivet genom sättet att stänga dörrar. Det handlar om att visa hänsyn, att inte störa i onödan. Därför är en reträtt en privilegierad plats för att möta varandra på djupet. Ögonen kan säga mycket. Man kan visa varandra omsorg och kärlek utan att säga någonting.

Här får vi hjälp av Jungfru Maria och hennes tysta tjänande roll i Nasaret. Under en reträtt skall allt dras in och bli ett djupare möte med Guds mysterium. Det gäller promenaderna, läsningen och måltiderna. I det vardagliga livet hjälper Maria oss mycket tydligt. Vi kan identifiera oss med henne i hemmet i Nasaret. I den karmelitiska traditionen har man alltid försökt se själva klostret som ett Nasaret, där man lever tillsammans med Jesus och Maria samt med Josef i bakgrunden. Josef finns med, men han gör aldrig så mycket väsen av sig. Ibland kan det vara nyttigt att göra det mycket konkret och låta detaljerna få frälsningsbetydelse.

I ditt sätt att stänga dörren, ditt sätt att handskas med vanliga ting vid spisen, diskbänken och tvättmaskinen kan du upptäcka att allting har med Gud att göra. Maria har uppgiften att beskydda denna dimension, så att vi inte glömmer bort den och tror att det bara handlar om att städa, jobba, komma hem och sova. Nej, varje dag är ett frälsningsdrama. Vi får bejaka att Guds frälsningshandlande i de skilda momenten kan förvandla vårt liv. Mötet med de andra på bussen, på arbetsplatsen och i snabbköpskön är en del av frälsningsplanen. Det gäller även min inre verklighet. Mina festelser, mina sorger, mina problem och mina glädjeämnen har med Gud att göra. Vi upprepar den bön vi började med:

Till ditt beskydd flyr vi, heliga Guds Moder. Försmå inte vår ödmjuka bön i vår nöd utan befria oss alltid från alla faror, du ärorika och välsignade Jungfru. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag II

Vi börjar med liturgins ord:

Herre, öppna oss för vad din Ande säger, så att vi tillsammans med Maria prisar och upphöjer din storhet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Tillsammans med Maria får vi prisa och upphöja Guds majestät och härlighet. Maria är den som beskyddar vår bön, det innersta i vårt förhållande till Gud. Det som är så sårbart och som lätt leds på avvägar behöver också hennes moderliga beskydd. Vi har redan sammanfattat något av hennes roll i det kristna livet med ordet beskydd. Vad behöver mer beskydd än den lilla flämtande låga, som vår gudsrelation ofta är? Människor rubbas lätt i sin förtröstan och i sin tillit till Gud. Vi behöver mycket beskydd på vägen till Gud. I Kyrkan har man alltid anat och förstått, att Maria har en speciell hjälp att ge oss: den moderliga, systerliga hjälpen att

komma Gud närmare. I Karmels tradition betonas det mycket starkt, att vi är kallade till den djupast tänkbara gudsföreningen. Vi behöver ständigt Marias moderliga uppmuntran och stöd, eftersom det är så lätt att villa bort sig från kallelsen till ständig bön, helighet och tillbedjan, inte minst i vår tid, när vi ständigt utsätts för så många intryck från alla möjliga håll. Vi vet alla hur svårt det kan vara att bli stilla i bön, hur mycket som då kommer upp. När man kommer på en reträtt och tror att man äntligen skall ha tid att sitta i bön, stillhet och tillbedjan, då kommer världens alla bekymmer, planer och problem upp. En del av reningen är att vi måste släppa allt som finns runt omkring oss. Då behöver vi krypa in under Marias mantel för att få hjälp. Det finns bilder av Maria, där hon har en stor mantel som hon brer ut. Där ryms onda och goda människor, fromma och tvivlare, alla som behöver hennes hjälp och beskydd. Det är en del av hennes moderliga uppgift.

Som vi redan sagt bottnar Kyrkans dogmatiska syn på Maria i, att hon alltsedan konciliet i Efesus 431 kallas Guds Moder. Ur uppgiften att vara Guds Moder kommer uppgiften att vara Kyrkans Moder, vår Moder, mänsklighetens Moder. Här vill jag citera den judiska filosofen och karmelitnunnan Edith Stein (1891-1942). Hon blev martyr i Auschwitz och utropades till ett av Europas skyddshelgon tillsammans med den heliga Birgitta (1303-1373) och den heliga Katarina av Siena (1347-1380).

Edith Stein har i sina skrifter mycket starkt betonat Marias moderliga uppgift, speciellt för kvinnorna. Hon levde ju i en brytningstid, när nazismen och kommunismen i stor skala trängde fram i Tyskland. Då betonade hon, att kvinnorna hade en speciell uppgift att i Marias efterföljd stå som en mur mot allt vad våld, förtryck och ondska heter. Genom att identifiera sig med Maria kunde kvinnan se sin kallelse att stå emot det onda som höll på att bryta ut i Tyskland. Edith sade: "Om ni inte tar er kallelse på allvar, att liksom Maria bli en mur mot ondskan, är vad som helst möjligt". Något liknande kan vi se i många andra situationer, när den kvinnliga kallelsen försummas. När det moderliga elementet försvinner, är det något som hakar upp sig och går snett. Edith Stein säger om Maria: "Marias uppgift att vara vår moder är inte blott och bart en bild. Maria är vår moder på det mest verkliga och utomordentliga sätt". Edith säger, att det sker på ett sätt som överträffar det jordiska moderskapet. "Hon har fött oss till vårt liv i nåden, när hon gav sig helt och hållet med hela sitt väsen, med kropp och själ, till sin uppgift att vara Guds Moder. Därför har det uppstått ett innerligt förhållande mellan henne och oss. Hon älskar oss. Hon känner oss. Hon är angelägen att göra var och en av oss till det som han eller hon bör vara, framför allt att föra var och en av oss fram till det mest förtroliga förhållandet till Herren. Detta gäller alla människor. Det har dessutom en helt speciell betydelse för kvinnan".

Men Edith betonar, att Maria genom sin moderliga uppgift vill hjälpa varje människa att nå fram till det mest förtroliga förhållandet till Herren. Hon vill att alla upptäcker sin unika Kristus-relation, den som aldrig kan upprepas. Varje människas kallelse och relation till Jesus Kristus är unik. Han är allas frälsare, men han är det på ett personligt sätt för var och en. Vi är inte ett nummer för Gud. Om vi går till doktorn eller till skatteverket är vi ett personnummer, en i raden. Men när vi går till Gud är vi unika människor och kommer aldrig att upprepas. Även om man försöker att kлона oss, förblir vi unika människor, som är kallade till unika relationer till Herren.

Här har Maria en fostrande, moderlig uppgift. Hon som fick föda Kristus, Frälsaren, till världen får hjälpa att föda också oss till vår djupa Kristus-relation, till att bli en lem i Kristi Kropp. Därför säger man ofta i traditionen, att när Maria föder Kristus, så föder hon *Christus totus*, Kristus och alla hans lemmar. Kristi frälsningsverk går ju ut på att infoga oss och göra

oss till levande lemmar i hans mystiska kropp. Därför kan man i överförd bemärkelse säga, att när Maria föder Frälsaren till världen, så föder hon oss till vår Kristus-relation.

Det Andra Vatikankonciliet betonar mycket starkt, att Maria är Kyrkans Moder, Moder till alla lemmar i Kristi mystiska kropp. Det är en insikt som hela tiden har funnits i traditionen, men under det Andra Vatikankonciliet blev det på ett högtidligt sätt proklamerat – inte som en ny dogm, men som en förklaring av Marias uppgift för oss i Kyrkan. Kyrkan är ju vår mor. Vi ser Maria i Kyrkan. Hon är urtypen för Kyrkan. Hon är den enda som till fullo återspeglar Kyrkans innersta verklighet. Jag frågar ibland människor om vilket pronomen de använder, när de tänker på Kyrkan. Är det den eller hon? Det är inte fel att säga det ena eller det andra. Men man måste prioritera vissa ord. Kyrkan är mer mor, Kristi brud, än en institution, organisation, ja, ideolog. Det pronomen vi använder uttrycker det förhållande vi har till Kyrkan. Om Kyrkan bara är en institution, en organisation, bland alla andra, då är bandet, förtroendet, inte så värst stort. Om Kyrkan är hon, är det en moder, Kristi brud. Då är det ett helt annat förhållande.

Det kan ibland vara bra att reflektera över hur mitt förhållande till Kyrkan är. Lider jag då hon har det svårt? Gör det mig ont, när jag ser hur Kyrkans lemmar syndar och begår fel, eller fastnar jag i en kritisk, bitter attityd mot en organisation som inte klarar sin uppgift? Jag tror att för många är Kyrkan tyvärr en organisation bland andra. Men då har vi inte nått fram till den mystiska inlevelsen i Kristi mysterium – att Kristus har kommit för att bli Kyrkans Brudgum och att vi alltid möter honom i Kyrkan. Ja, vi blir Kyrka genom mötet med Kristus. Vi blir Kristi brud. Han ser på oss och känner igen något av Kyrkans mysterium i oss.

Då blir det också lättare för oss att se, att Maria har uppgiften att göra Kyrkan lik sig själv i sin mottaglighet, i sin öppenhet, i sin receptivitet för vad Anden säger. Vi kan återigen tänka på bebådelsescenen, ur bilden för hur vi tar emot Gud i vårt liv i beredvillighet, i mottaglighet, i öppenhet. Om vi tar emot Gud, vår Frälsare Jesus, på det sättet, blir vi Kyrka. Kyrkan föds, när hon under Andens ledning tar emot Gud, öppnar sig för honom. Det är en process som vi växer in i parallellt med att vi, som Edith Stein säger, växer in i det förtroliga förhållandet till Herren. Vi blir mer och mer förvandlade till Kyrka, till Kristi brud.

Brudmystiken har oerhört mycket att säga, men i vår tid har man lite svårt att hantera talet om brud och brudgum, eftersom man blivit så sexfixerad. Höga Visan är inte det första man läser, då man vill läsa något från Gamla Testamentet. Här kan Maria hjälpa oss att förstå, att vi är kallade till det mest förtroliga förhållande till Kristus man kan tänka sig. I traditionen använder man här alltid bilden av brud och brudgum. Man kan inte tänka sig något mer förtroligt. Men i vår tid är det lite svårare, eftersom dessa storheter ofta är utbytbara. Man ser inte längre, att det är en unik, personlig, livslång gemenskap, för här byter man hela tiden partner. Då blir det svårare för människor att förstå, vad det är Jesus vill ge. Eftersom man kanske aldrig riktigt har sett hur detta kan fungera på det mänskliga planet, har man svårt att förstå hur det skall fungera i förhållandet till Gud. Tilliten till Gud är ofta naggad i kanten. Jag tror, att det mer är en omedveten sak än en medveten. Men eftersom man så sällan ser mänskliga exempel på ett evigt kärleksförbund, är det också svårt att föreställa sig att det kan finnas i relationen till Gud, att Kristi och Kyrkans kärleksförbund är evigt och aldrig kan brytas. Naturligtvis kan man acceptera det i tro, men för många är det ändå svårt, eftersom man hela tiden ser brustna relationer. Barnen i en skolklass kan bli oerhört förvånade, om de hör att det i deras skolklass finns någon som aldrig har bytt föräldrar och fått ”bonuspappor” och ”bonusmammor”, att det finns några som kan leva i ett ständigt förbund. Då blir det i alla fall omedvetet svårt för människor att förstå att Guds förbund och Kyrkan är något evigt,

ständigt, som aldrig kan brytas, att kärleken är trofast, att det finns livslång, ja evig, trohet. Vi får inte underskatta den svårighet det är för många människor att förstå detta mysterium, eftersom de inte har sett det fungera på det mänskliga planet. För oss som är lite äldre kan det vara svårt att föreställa sig hur det är för den yngre generationen, som är helt van vid att barnen skickas hit och dit och att nya konstellationer uppstår. Ingenting är fast och varaktigt. Hur skall det då kunna vara det i förhållandet till Gud? Hur kan man då leva i tro och tillit till honom? Han kanske tröttnar på mig och vill ha någon annan. Omedvetet kan dessa tankar prägla människor mer än vi anar. Då blir det också svårare att växa in i Kyrkan som Kristi brud och man får en distans till henne. Vi ser henne då endast som ”den”, en organisation, en byråkrati.

Äktenskapet är ett sakrament som skall peka på den ständiga, eviga kärleksföreningen mellan Kristus och hans Kyrka. Maria kan alltså hjälpa oss att förstå vem och vad Kyrkan är. När vi tänker på Maria, tänker vi, när vi leds in i den mer förtroliga gemenskapen med Herren, så småningom nästan instinktivt också ofta på Kyrkan. Vi känner att vi har ett ansvar för Kyrkan. Det betonas mycket starkt, inte minst av Teresa av Avila, som reformerade karmelitorden, att systrarna har ett böneansvar för Kyrkan. Om de inte är trofasta sin kallelse till ständig bön och överlåtelse till Herren, då går något snett i Kyrkan. De skall förkroppsliga urbilden av Kyrkans väsen som Kristi trofasta brud som lever helt till hans ära, alltså en återspeglning av det som Maria är. Genom att leva livet i klostret bidrar de till Kyrkans tillväxt, helighet, rening och förnyelse. Därför är man i Kyrkan alltid mycket angelägen om, att det skall finnas kontemplativa kloster i varje stift. I vårt stift är vi begåvade med förhållandevis många sådana kloster. Vissa människor säger, att de som är i kontemplativa kloster inte gör någon nytta, och att det är bättre att ha systrar som arbetar med sjukvård, undervisning och hjälp åt de fattiga. Sådana systrars arbete är viktigt. Men den mystiska, inre, kontemplativa kallelsen är livsviktig för Kyrkans överlevnad, inte minst i vår sekulariserade tid. I karmeliternas generalhus i Rom är man belägrad av biskopar från alla möjliga stift, som vill ha kloster. Ofta är det från länder där man skulle kunna tycka att sjukvården behövs så oändligt mycket mer. Men man inser, att om inte denna andliga kraftcentral finns där, då förytligas, förtunnas och förflyktigas den kristna verkligheten. I vår del av världen är det ofta till de kontemplativa klostren kallelserna kommer. Det är som om många inser, att om inte dessa bönecentra finns, då är vi alla förlorade.

Detta har mycket med Jungfru Marias uppgift och kallelse att göra. Det kontemplativa ordenslivet skall vara ett eko av Jungfru Marias liv, både som jungfru och moder. Vi tror, som det Andra konciliet i Konstantinopel fastslog 553, att Maria är evig jungfru och samtidigt moder. Hon är *Theotokos*, Guds Moder, men också *semper virgo*, alltid jungfru. Det är en tro som egentligen alla kyrkor delar i och med att trossatsen tillhör de första koncilierna.

Samtidigt vet vi, att det ända sedan upplysningstiden har kommit in en tanke på att Maria fick flera barn, eftersom man då började läsa Skriften mer fundamentalistiskt. I Bibeln står det om Jesu bröder och systrar. Eftersom man då läste Bibeln som man läser en tidning, utan att ta hänsyn till Kyrkans tradition, kom den tanke in som finns spridd hos en del kristna, att det var tal om Jesu bröder och systrar i vanlig mening och inte i överförd mening. När man börjar läsa Bibeln på det här sättet, börjar också tron undermineras, eftersom man inte läser Bibeln med Kyrkans ögon utan med sina egna ögon. Man ser att det står bröder och systrar, och då säger man att bröder och systrar måste vara det man själv menar med bröder och systrar just nu. Även Luther och den klassiska protestantiska traditionen bevarar synen på Maria som evig jungfru, eftersom det är urkyrkans övertygelse och tro. Men många har genom att läsa Bibeln

på fundamentalistiskt sätt fått för sig, att om det står så i Bibeln och jag läser det så, då måste det vara så.

Här ser vi, att Bibeln kan leda oss på avvägar, om vi inte läser den i Kyrkan. Calvinisterna i Sydafrika försvarade apartheid genom att i Bibeln läsa om vissa stammar som inte var bra. Bibeln är den farligaste bok man kan läsa, om man läser den efter eget huvud. *Deutsche Christen* möblerade om i Bibeln och gjorde den till nazistpropaganda. Här ser vi hur viktigt det är att hantera Bibeln utifrån Kyrkans tradition. Med detta vill jag inte skrämma er och få er att inte läsa Bibeln. Men man måste ha viss distans till sitt personliga sätt att läsa Bibeln. Man behöver hela Kyrkans tradition som hjälper oss att förstå sammanhangen. En gång på bokmässan i Göteborg kom det fram en stackars man som undrade, varför man måste krossa spädbarnens huvuden på klipporna. Det står ju så i Bibeln. På sådant sätt kan människor uppfatta Bibeln, om man inte läser den utifrån Kyrkans tradition. Det är mycket olyckligt när själva Bibeln skall bli det stora hindret för tron på Gud, eftersom man tror att Gud absolut vill att vissa spädbarn skall krossas på klipporna.

Det är mycket lätt att gå vilse, om man inte litar på att Bibeln är Kyrkans bok. Det fanns en tid när det inte fanns någon Bibel utan bara en Kyrka. Kyrkan har då under Andens ledning avgjort vad som var äkta vara. Därför brukar vi säga, att det bästa sättet att läsa Bibeln är i Kyrkans liturgi. Vi kan ibland upptäcka, att det är någonting annat att ta emot evangeliet när det proklameras i liturgin än när vi sitter hemma och bläddrar. Därmed vill jag inte undervärdera den personliga bibelläsningen. Men det är något större, något mer omvälvande att ta emot Bibeln i liturgin. Det är en typisk katolsk och ortodox accent. Men även många i de reformatoriska samfundet bejakar, att vi läser Bibeln tillsammans. Vi tar emot den som Guds gåva. Vi idisslar den i liturgin och sedan försöker vi leva av den i det vanliga livet. Allt detta var en liten utvikning på grund av att det står i Bibeln om Jesu bröder och systrar. Den kristna traditionen har sett detta som bröder och systrar i bred bemärkelse och betraktat Maria som alltid jungfru.

Maria som moder och jungfru är alltså förebild för dem som lever ett kontemplativt ordensliv. Hon är också förebild för varje kristen. Varje kristen har ju del i detta liv. Det gäller inte bara kvinnorna, även om det gäller dem ännu mer, utan varje kristen har en kallelse att leva som förespråkare, förebedjare, för andra människors frälsning. Vi har del i ansvaret för andra människors frälsning. Det innebär att vi på något sätt får efterlikna Jungfru Maria. Vissa får göra det på ett ännu tydligare sätt. Det gäller dem som viger sig till ordenssystrar, nunnor. Det är deras specifika kallelse. Men ändå tror jag, att alla på ett eller annat sätt är kallade att efterlikna Maria genom att vara delaktiga av hennes moderliga ansvar för världens frälsning och samtidigt ha den totala inriktningen på Gud, det som är kärnan i jungfruligheten. Alla människor har, åtminstone under en del av sitt liv, kallelsen att leva i kyskhet, i jungfrulighet. De här två begreppen blandar man lätt ihop. Kyskhet - att bruka sin sexualitet i enlighet med sin kallelse - är alla kristna kallade till. Det finns också en kyskhet för de gifta, likaväl som för de ogifta. För de ogifta är det ett liv i sexuell avhållsamhet. För de gifta gäller att de använder sexualiteten, så att den hjälper dem att komma Gud närmare, och att de förmedlar Guds kärlek till varandra genom samlivet.

Just kyskheten behöver Marias beskydd och moderliga hjälp mer än allt annat i vår tid. Själva begreppet kyskhet har nästan försvunnit. Man använder det egentligen bara när det är tal om hederskulturer, där man mördar barn för att de inte lever i kyskhet. Det är tragiskt att man på något sätt utestängt denna aspekt från det uppväxande släktets horisont. Vi kan inte föreställa oss vilken förändring som skett. När man talar med barn och ungdomar, blir man ibland

mörkrädd, då man hör hur mycket sexualiteten tränger sig på. En mor berättade för mig att redan i första klass var det en pojke, som sade till en flicka: nu tar vi av oss kläderna och lägger oss på varandra, som vi har sett på TV. Barnen utsätts mycket tidigt för pressen att bli sexuellt aktiva. Perioden av sexuell avhållsamhet är mycket viktig för att det t.ex. i äktenskapet skall bli en djup gemenskap och inte bara ett utbytbar schema man går efter. Troheten beror mycket på att man har reserverat sin sexuella överlåtelse till en person, och att det inte bara är utbytbara partner som ständigt växlar.

Dagens kultur påverkar väldigt mycket andra relationer, också relationen till den äldre generationen. De gamla är ofta bortglömda, eftersom den yngre generationen ständigt är upptagen med att byta partner. Då hinner man inte med de gamla. De är inte intressanta. Nu överdriver jag lite, men vi kan inte underskatta den betydelse det har att begrepp som kyskhet och sexuell avhållsamhet har försvunnit ur horisonten. Då dödas något av det typiskt mänskliga. Då blir sexualiteten bara ett tidsfördriv, något man fyller tiden med, och den djupare personliga överlåtelsen i sexualiteten riskerar att försvinna. Man kan möta människor också i biktstolen som säger: ”Jag kan inte binda mig vid någon människa. Det har gått så långt att jag inte tror att det är möjligt att nå fram till en djup, personlig överlåtelse till en annan människa”.

Här är Jungfru Marias beskydd och hjälp oerhört viktig i vårt samhällsklimat, om vi skall kunna återvinna en förståelse av begrepp som kyskhet, avhållsamhet, jungfrulighet. Något av det djupast mänskliga riskerar annars att försvinna. Tiden att vara barn krymper. Idealet är att bli tonåring så fort som möjligt. En lärarinna berättade för mig häromdagen, att redan nio- och tioåringar säger, att de längtar att bli av med sin oskuld. Sexfixeringen tränger djupt ner i åldrarna. Det ser man på TV och internet. Det är det man hör talas om. Redan på dagis används könsord på löpande band. Vi kanske inte riktigt är medvetna om, hur långt det har gått. Tiden att vara barn blir kortare och kortare. Då försvinner också grundtryggheten. Vi behöver vår barndom för att verkligen känna att vi är älskade för vad vi är. Därför behövs här mer än någonsin Jungfru Marias beskydd och hjälp för att kunna återvinna och återerövra begrepp som kyskhet och jungfrulighet. Det kommer naturligtvis alltid en reaktion så småningom. Men under tiden kapsejsar många. Vi har just hört om en sextonårig kille som mördar en femtonårig flicka. Vi vet inte vad som ligger bakom, men vi kan ana vad det är.

Maria har alltså också en profetisk uppgift, när det gäller att hitta tillbaka till ett centralt kristet begrepp som kyskhet. Som vår moder vill hon hjälpa oss att komma Gud närmare. Då måste vi kunna hantera vår sexualitet. Det är det svåraste för många idag. Vi kan naturligtvis inte döma någon. Vi vet ju vilken press det är på våra ungdomar. Men faktiskt kan man också se en viss reaktion. Jag har t.ex. hört att en del kvinnor har blivit muslimer, eftersom slöjan är ett skydd. Man hör om att svenska flickor som växer upp i förorter, där de är tämligen ensamma, färgar håret. Det blonda håret står då för en modell av sexualitet som är utmanande.

Någonting börjar ändå spira och det finns en skör längtan efter kyskhet. Här kan Maria hjälpa människor. Märkligt är att man ser Marias bild i mycket oväntade sammanhang. I Södermalm kan man i fönster på restauranger och affärer se en bild av Vår Fru av Fatima eller Vår Fru av Guadalupe. Jag tolkar det som ett positivt tecken. Man ser att vi behöver en mor i detta krotgäta distrikt. Marias beskydd är livsnödvändigt. Maria som Moder och Jungfru har en betydelse för alla människor.

Redan kyrkofäderna betonar, att vid den nye Adams sida måste det stå en ny Eva. Kristus är Frälsaren, den nye Adam. Men redan från början måste vi se vem den nya Eva är för att den

nya skapelsen skall bli fullkomlig. Detta perspektiv kan också hjälpa oss i dag, när man brottas med många frågor kring kvinnans ställning, jämställdhet osv. När Maria inte finns med riskerar Kyrkan att bli alltför manhaftig, kall och funktionalistisk. Därför är det alltid viktigt att Maria finns med i den kristna helheten. I Jesus ser vi den nye Adam. Men vid hans sida måste alltid Maria stå. Här kan vi citera det Andra Vatikankonciliet i en text som kan belysa detta. Det står i *Lumen Gentium*: ”Jungfru Maria utmärks med den högsta uppgiften och värdigheten att vara Guds Sons Moder och därmed Faderns mest älskade dotter och den Helige Andes helgedom. Genom denna utomordentliga nådegåva ställs hon långt framom alla de skapade varelserna både i himlen och på jorden. Därför hälsas hon också som Kyrkans över alla upphöjda och enastående medlem och tillika som Kyrkans urtyp och mest framträdande förebild i tro och kärlek”.

Maria visar oss alltså att hon är Sonens Moder, Faderns älskade dotter och Andens helgedom. Vi får också delta i dessa relationer till de treeniga personerna. Det märkliga är att i den kristna traditionen förekommer det ganska ofta att helgon och mystiker säger, att vi på något sätt också skall bli Jesu Moder, eftersom Jesus skall ta gestalt i oss. Vi måste erbjuda Jesus samma rymd, samma möjligheter som Maria, så att han kan födas i oss. Genom dopet börjar Jesus ta gestalt i oss. Hela vårt liv är som ett slags framfödande av Jesus, i överförd bemärkelse. Ibland kan det hjälpa oss att identifiera oss med Maria som Guds Moder, och på ett överfört sätt får vi se hur Jesus tar gestalt i oss. Då blir vi också Faderns söner och döttrar. Fadern vill i oss känna igen sin Son. Vi skall likgestaltas med honom, säger Paulus. Det betyder att vi mer och mer måste identifiera oss med Jesus Kristus. Då blir vi också Andens helgedom liksom Jungfru Maria.

I evangeliernas berättelser ser vi, att Maria aldrig framträder på egen hand. Det är alltid för att peka på Jesus. Det ser vi vid bebådelsen, vid födelsen, vid bröllopet i Kana och vid korset. Det evangelierna säger om Maria understryker alltid att vi skall se på Jesus och gå till honom. Maria pekar vidare på Guds mysterium. Anden överskuggar Maria vid bebådelsen, så att hon får föda Faderns Son till världen. Denna process fortsätter i oss. Vi skall också ta emot Jesus i vårt liv. Vi skall ge honom hela den rymd han behöver för att ta gestalt i oss, så att vi kan likgestaltas med honom. Vi skall vara Andens helgedom, där vi ständigt lyssnar till Andens röst, inspiration och impulser liksom Maria vid bebådelsen. Då kan Fadern känna igen sin Son i oss. Då blir vi Faderns älskade barn, hans söner och döttrar.

Maria hjälper oss att komma hela Guds verklighet närmare. Åter igen, hon visar bara vidare, hon drar inte blickarna till sig. Hon vill inte att vi skall binda oss till henne utan gå vidare. Det ser vi i bilderna av Maria. Det är intressant att studera ikonografin av Maria. Hon står aldrig för sig själv. Det finns alltid något som pekar vidare på Jesus. Vi ser det på ikonerna, när hon bär Jesus på sina knän, i sitt hjärta. Vi ser det när Maria står vid korsets fot. Vi ser det när hon väntar Jesus. Allt i henne pekar vidare. Hon leder oss vidare. Hon påminner oss om honom.

Därför säger den engelske jesuiten och diktaren Gerard Manley Hopkins (1844-1889) till Maria: ”*be Thou my atmosphere*”, var du min atmosfär. Det tycker jag är en av de vackraste Maria-böner som finns. Maria är vår atmosfär. Hon skapar den miljö, där vi möter Gud. Hon ger oss det hem här på jorden vi behöver för att kunna möta Gud. Kyrkan skall ju vara detta andliga hem, den atmosfär där vi möter Treenigheten, Guds eget mysterium. Hon vill fostra fram överlåtelsen till Gud. Hon vill hjälpa oss att hitta rätt i livet. Hon vill beskydda det spirande nådens liv i oss som vi fått genom dopet, det som är så sårbart, det som så lätt växer igen av allt ogräs.

Därför är hon både vår förebild och vår förebedjare. I hennes liv kan vi se hur vi kan närma oss Gud, bejaka honom, ta emot honom. Hon fortsätter att stödja oss som förebedjare. Den uppgiften har hon för hela Kyrkan, för hela mänskligheten. För människor utifrån är det ibland lättare att närma sig kristendomen genom Maria. Jag är ibland förvånad över att det i vår domkyrka kommer så många muslimer och tändar ljus inför Maria. Ibland är de unga killarna mycket artiga och frågar ordenssystemen, om de får komma in och tända ett ljus och be till Maria. "Jo, visst får ni det", svarar hon. Men också helt sekulariserade människor, som har svårt med korset, har lättare att närma sig Maria. För många människor har korset tragiskt nog förlorat sin innebörd. Vi behöver bara se på dödsannonserna. Speciellt i Dagens Nyheter ser man sällan ett kors utan i stället kaniner, fåglar, segelbåtar och motorcyklar, allt det som är så fint och underbart i skapelsen. Många har blivit stående här, men Gud är mer än motorcyklar och kaniner.

Utifrån en rent mänsklig synvinkel kan det vara lättare att närma sig korset genom att t.ex. identifiera sig med Modern vid korset. Påfallande är att musikstycken som Stabat mater ofta spelas i musikgudstjänster och på konserter. Människor känner lättare igen sig i en mor som står och ser sin son torteras. Det är lite lättare att närma sig korset den vägen för många. Korset i sin nakna fasa är för mycket. Vi får aldrig underskatta, att det för många människor kan det bli en genväg till Jesus att gå genom Maria. Det är lättare att sätta upp en bild av Maria i sitt hem än ett kors. Människor som är ganska sekulariserade kan ha en bild av Maria. Det är naturligtvis något tragiskt och beklagansvärt att människor inte längre kan ta till sig korset. Men Maria kan överlista dem. Man kan se att vår tids betoning på kvinnan i alla sammanhang kan bli en genväg till Jesus. Det som man tidigare ofta beskyllde oss katoliker för - att Maria är ett hinder på vägen, att människor fastnar vid Maria - kan i vår tid bli tvärtom. Maria kan bli den öppning, den genväg som kan hjälpa människor att komma Jesus närmare.

Här brukar jag ibland berätta en historia från Italien. Det finns oändligt många berättelser om Don Camillo och Peppone, kyrkoherden och den kommunistiske borgmästaren. Ett tag var det så att kyrkan och kommunistpartiet var de två stora faktorerna, och det återspeglades i det vanliga livet. Då berättade man om en katolik och en kommunist som diskuterade den vanliga frågan om Gud finns eller inte. Då sade katoliken som sista argument: "Men om inte Gud finns, så finns i alla fall Guds Moder". Ibland kan Maria bli öppningen. Kommunister hade alla en Mariamedalj om halsen! Här resonerar vi mycket mänskligt. Men för många människor är vägen till Gud, till Jesus alltför lodrät. Man orkar inte med. Då kan det bli en liten början att gå in och tända ett ljus vid Maria, att ha en bild på Maria i sitt hem eller i restaurangfönstret eller om halsen. Maria är ofta det sista bandet med tron och Kyrkan, som riskerar att försvinna helt och hållet. Men genom henne kan någonting bli kvar.

Därför har man alltid sett Maria som förebedjare för den stora skaran av syndare, som vi alla tillhör. Just för dem som står längst bort ber hon speciellt. Det finns otaliga legender och anekdoter om hur Maria talar väl för dessa. I vissa av de moderna Maria-uppenbarelserna är det mycket tydligt, att hon har en stor förkärlek för Guds "värsta barn". Hon är den som man vänder sig till, när ingenting annat hjälper. Det finns flera berättelser om hur prostituerade vallfärdar till Marias vallfartsorter. Som avslutning kan vi ta det mest bekanta exemplet från modern tid, Edith Piaf (1915-1963), som växte upp på en bordell. Men en dag stängde man bordellen, och då skulle man vallfärda till Lisieux, till lilla Thérèse. Edith var en liten blind flicka som man skulle ta hand om på bordellen. De prostituerade brukar ha ett gott hjärta, så de gjorde vad de kunde och vallfärdade till Lisieux, för att den lilla flickan skulle få sin syn tillbaka. Det fick hon. Maria och Thérèse kan ju inte motstå en sådan bön. Detta är mycket

mänskligt. Men just den mänskliga, kvinnliga, moderliga delen av vår tro är mycket viktig, inte minst i vår tid. Här kan Maria för många som har svårt med kristendomen bli räddning. Det är i alla fall det sista man släpper.

För några år sedan läste jag en intervju mellan två före detta katoliker. Den ena är Cordelia Edvardson, som växte upp som katolik. Hon var av judisk härkomst och hamnade sedan i Auschwitz. Det andra var hustrun till Yasser Arafat. Han gifte sig med en kristen kvinna som mer eller mindre tvingades bli muslim, men hon talade om sin tro. Det som band ihop de två kvinnorna, som åtminstone formellt lämnat kristendomen bakom sig, var en instinktiv tillit till Jungfru Marias hjälp. Kanske det på dödsbädden blir det som blir avgörande, att de har litat på Marias hjälp och kan öppna sig för Jesus.

Vi ber om Marias beskydd.

Herre Jesus Kristus. Du har anförtrött oss åt din Moders beskydd, speciellt dem av oss som är svaga i tron, dem som inte orkar med sitt liv, dem som är vilsna, dem som är hemlösa, dem som har fastnat i missbruk, synd, dem som står på avgrundens rand. Herre Jesus Kristus. Hör din Moder som talar väl för alla dem som ingen bryr sig om. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag III

Herre, vi prisar Jungfru Maria salig för allt vad du gjort med henne. Hör hennes böner för oss och låt även oss få del av hela din nåds rikedom. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

I denna bön sammanfattas det vi redan försökt se: att Maria hela tiden pekar vidare på Jesus, på det han är och det han gör. Marias uppgift är att vara det moderliga pekfinger, som ständigt sätter Jesus i centrum, strålkastaren, som riktar uppmärksamheten på Jesus, högtalaren som förtydligar Jesu budskap och ord.

Vi har försökt hänga upp framställningen på Fornkyrkans eller den tidiga Kyrkans två Mariadogmer. Den ena dogmen om Guds Moder från Efesus 431 betonar, att Jesus verkligen är Guds enfödde Son, att Gud har blivit människa. Det har inte så mycket att göra med Maria själv. Hon är bara den som skall garantera att Guds människoblivande är sant och äkta. Den andra dogmen om Maria som alltid jungfru från andra konciliet i Konstantinopel 553 betonar, att Jesus är Marias ende Son. Liksom Fadern i all evighet födde fram sin enfödde Son, återspeglar Maria, när hon föder Jesus, detta mysterium. Det finns en parallellism mellan Jesu eviga födelse och Jesu födelse i tiden. I evigheten är det bara Fadern, som av all evighet föder fram Sonen. På jorden är det bara Maria, som föder fram Jesus, när han kommer till oss.

Dessa två fornkyrkliga trossanningar är egentligen bara till för att ställa Jesus i centrum, för att Jesu roll, Jesu person, Jesu uppdrag skall förtydligas. Maria är, som vi sade, bara bisatsen som framhäver huvudsatsen. Men bisatserna är också viktiga i språket. Utan dem går något väsentligt förlorat. Det blir då korthugget, avbrutet. Marias roll är att vara den bisats som framhäver huvudsatsen. Hon har birollen i frälsningens drama, som framhåller huvudrollen som är Jesus. Dessa två infallsvinklar eller trossanningar sätter alltså Jesu person i centrum. De säger vem Jesus är.

Nu skall vi se på de moderna dogmerna om Maria. De belyser mer vad Jesu gör: Jesu frälsningsverk. Tidigare såg vi på Jesus som Frälsaren, vem han är. Nu skall vi se på vad han gör. Det är oerhört väsentligt för oss att få ett grepp om vad som menas med Jesu frälsning, vad som menas med att få del av hela Jesu nåds rikedom, Också här är Maria en illustration till det Jesus gör. Hon är inte viktig i sig själv. Men hon är en återspeglning av det Jesus gör, hans frälsningsverk.

Ordet frälsning har vi hört tusen gånger. När vi har hört det så många gånger glömmar vi bort vad det egentligen är. Det märker vi, när vi skall förklara vad frälsning är för någon som kommer utifrån. Det är inte helt lätt. Vi, som kanske är uppvuxna i en kristen atmosfär och har hört tusentals predikningar, tycker att vi har en liten aning om vad frälsning är. Men om det kommer någon utifrån det sekulära samhället och vi skall förklara vad frälsning innebär, sitter vi ofta lite tysta. De kanske säger: ”Men visa mig då på någon som är frälst. När jag ser på er kristna är ni ungefär lika halvdana som vi är eller ännu värre”. Det kan vi inte säga nej till. Vad skall vi då göra? Hur skall vi förklara vad frälsning är, när vi inte har något illustrationsmaterial? Det är just här Maria kommer in.

I Sverige säger man ibland ”Jag är frälst” i vissa traditioner. I de katolska och ortodoxa traditionerna är det egentligen bara en som kan säga det och ha rätt: Jungfru Maria. Alla vi andra håller på att bli frälsta. Det finns något i oss som ännu inte är riktigt frälst, helat. Det är egentligen alla kristna kyrkor överens om. Det var det man talade om mellan katoliker och lutheraner, när man kom fram till den gemensamma deklARATIONEN om rättfärdiggörelsen. Vi är alltså ständigt i behov av frälsning. På vår dörr kan vi skriva ”frälsning pågår” istället för ”sammanträde pågår”. Vi är alla medvetna om, att det finns något i oss som ännu inte är frälst. Jag kan inte påstå, att jag redan är till fullo rättfärdiggjord för att använda ett lutherskt språkbruk, till fullo heliggjord för att använda ett katolskt språkbruk eller till fullo gudomliggjord för att använda ett ortodoxt språkbruk. Men i grund och botten menar alla kristna traditioner detsamma: att Jesus är vår Frälsare, och att vi i varje ögonblick och i allting har behov av honom, eftersom vi är präglade av det vi i vår västerländska tradition kallar arvsynd, något de ortodoxa har lite svårt att acceptera. Alla kristna är överens om, att vi alla behöver Jesus för allt. Vi kan inte frälsa oss själva. Samtidigt är det en risk, att man i vår tid glömmar bort detta och betraktar Jesus mer som en vishetslärare, som en profet, som bara en förebild och inte den som i varje ögonblick måste befria oss från arvsynden, från själviskhet eller egoism. Vi har olika uttryckssätt för detta, men i grund och botten innebär det detsamma, att vi är präglade av arvsynden för att kunna fräslas.

Den tyske teologen Karl Rahner (1904-1984) säger, att egentligen är arvsynden en av de mest hoppfulla aspekterna av vår tro, för det är den som betonar, att vi hela tiden behöver Jesus. Vi tänker ofta inte på det sättet utan tycker bara att arvsynden är besvärlig. Vi skulle gärna vilja vara befriade från denna hinna eller detta pansar av självupptagenhet, självömkan. Alla kristna kyrkor och samfund bejakar i grund och botten att Jesus är vår Frälsare och att vi behöver frälsning under varje ögonblick av vår existens. Vi behöver frälsning i allting. Även våra mest osjälviska aspirationer är präglade av arvsynden. Det hör kanske till något av det mest smärtsamma, när det går upp för oss, att även vår längtan efter Gud, även vår djupa kärlek till dem som står oss nära, är präglade av något som inte är riktigt rätt. Det finns någonting av själviskhet i detta. Samtidigt är det också ett rop på Jesus, när vi upptäcker, att vi, också då vi är som godast, är lite självgoda eller halvgoda. Det är smärtsamt, men det är också en del av reningen att upptäcka: jag är inte god av egen kraft. Jag längtar inte efter Gud bara för hans skull, utan jag vill själv ha ut någonting av det. Också i mina djupa mänskliga

relationer finns något av detta. Just det visar mig, att jag behöver Jesus för allt. Jag är ännu inte frälst, utan han håller på att frälsa mig.

Här kan vi finna en dialogväg till våra icke-troende vänner som frågar oss vad frälsning är. Alla tänkande människor är egentligen övertygade om att någonting i dem är lite snett och vint. Det har lite hakat upp sig. Vi kan inte göra det goda vi vill, utan vi gör ofta tvärtom. Denna antropologiska grundsanning, att människan är sårad eller skadad eller vindklippt eller kantstött, delar vi med många människor. Naturligtvis finns det även kristna och religiösa människor som är övertygade om, att de alltid har rätt och gör allting bra. Men en någorlunda tänkande människa har svårt att säga så och mena allvar. Därför tror jag, att det kan bli en slags öppning, när vi talar med våra icke-troende människor, om de i sina klarsynta ögonblick skulle fråga oss vad vi menar med frälsning. Att utifrån vår spruckenhet och kantstötthet, tala med de icke-troende kan ibland bli en väg. Vi är också medvetna om, att vi ännu inte är fulländade, utan vi är på väg.

Då ställer de nästa fråga: Men hur ser det ut när man är frälst? Om vi ser in i vårt eget hjärta, och om vi ser ut över världen, tycker vi oss inte se många spår av vad frälsning är. Det är då vi i vår tradition vill peka på Jungfru Maria. De två Mariadogmer, som den Katolska Kyrkan i modern tid har proklamerat, vill uttrycka detta. Det första är Maria som den Obefläckade, den obefläckade avlelsen 1854. Det andra är Maria som den som har upptagits till himlen, en dogm som proklamerades 1950. Nu har inte dessa dogmer dumpit ner från himlen helt plötsligt, utan det finns en tusenårig tradition. Redan hos kyrkofäderna finner vi detta. Man har diskuterat, mediterat och reflekterat över det. Eftersom Kyrkans pilgrimsvandring ibland ställer henne inför stora prov, kan hon förklara det som finns med från början, men som kanske har varit lite svårt att uttrycka i ord. Dogmerna kommer alltid till i en krissituation. Vi kan tänka på den första kristna tiden, då man ifrågasatte Kristi gudom och den Helige Andes gudom. Då utmejslades de kristologiska och trinitariska dogmerna. De två Mariadogmerna från Fornkyrkan är bara en illustration av vår syn på vem Jesus är.

I modern tid är det synen på vad människan är som sätts i fråga. Under 1800-talet bryter den materialistiska ateismen in. Är människan bara en slumpmässig produkt av kemiska reaktioner eller vad är hon? Just då ser man behovet av att i Maria visa på människans djupa värdighet och kallelse och att det är därhän Jesus också vill leda oss. Maria är alltså illustrationsmaterial för vad Gud vill göra med oss en gång. De flesta av oss eller vi alla når nog fram till det först i den eviga härligheten. När påven år 1854 förklarade det vara en del av den kristna tron, att Maria är obefläckad - alltså befriad från arvsynnen, från det första ögonblicket av sin existens som en följd av Kristi frälsningsverk, som tas ut i förskott - så är det för att själva människans värdighet sätts i fråga. Det finns en del av frälsningens verklighet som är oberoende av tid och rum. Ända fram till den tiden var det normala, att man trodde på Gud, att man bejakade Jesus som frälsare och att man såg människan som kallad att delta i Guds eviga härlighet. Nu konfronterades man med en helt annan syn på människan. Då blev det akut att ställa fram en modell, en illustration av vad människan är och vad hon är kallad till.

Maria är en illustration av den värdighet som Gud kallar oss människor till. Hon illustrerar vad Gud vill göra med oss alla: alltså frälsning. Redan kyrkofäderna såg, som vi redan nämnt, parallellismen mellan den nye Adam, Frälsaren, och den nya Eva, den frälsta. I Maria ser vi vad Jesus vill göra med oss människor. Det tar han ut i förskott hos Maria, för att vi redan från början skall ha en aning om vad Gud vill göra med oss. Ängeln hälsar henne som den högt benådade, full av nåd. När änglarna hälsar på oss är det inte bara för att vara artiga, utan det

ligger något i vad de säger. Maria illustrerar nådens fullhet som vi, som Paulus säger, också är kallade att få del av. En gång i Guds härlighet skall vi också vara genomskinliga för Gud. Här kan vi ibland låta Jesus skina igenom. Men ibland döljer vi honom också genom vår synd, vår arvsynd. I Maria kan han stråla fram. På en del ikoner är Maria så att säga genomskinlig. Hon har inom sig en rund oval, där Jesus välsignar världen och framträder som frälsare. Konsten, ikonerna, illustrerar trossanningarna om Maria.

Det finns en parallellism mellan Bibelns berättelse, dogmernas innehåll, ikonernas illustrationer och den kristna mystikens meditation över Maria. Det skall landa i oss, så att vi ser att vi också blir inbjudna att ta emot denna nådens fullhet under vårt liv, att vi är föremål för Guds frälsning i Kristus, att vår livshistoria är frälsningshistoria. Det är något av det mest väsentliga i vårt personliga liv att upptäcka, att min historia inte bara är en samling slumpmässiga händelser, svårigheter, problem och glädjeämnen, utan bakom allt detta anar jag Guds försyn, att Jesu frälsning kan möta mig i allt detta. I det glädjrika kan jag ana den Uppståndne, i det smärtsamma den Korsfäste. I det vardagliga kan jag ana Jesus vid snickarbänken. Hela Jesu liv, hela Jesu mysterium berör mig, där jag befinner mig. Allt som jag är med om i det inre, i det fördolda, men också i det uppenbara, återspeglar Guds frälsande omsorg om mig. Då får livet ett större djup. Det går upp för mig, att Gud är oavbrutet sysselsatt med att frälsa mig. Det är som om han inte hade någonting annat att göra än att forma mig till den underbara bild som jag egentligen är, men som genom arvsynden har blivit lite kantstött och vindklippt. Han filar av kantigheterna. I klostertraditionen är det ett ständigt återkommande tema.

Johannes av Korset (1542-1591) säger, att vi har kommit till klostret för att vi skall gnugga av varandra våra svagheter. Vi gnids mot varandra. Vi är som hantverkare som hela tiden hjälper varandra att bli mer utmejslade och befriade från synd. Då får vi en lite annan syn på våra medmänniskors besvärliga sidor. De hjälper oss att bli helgade. Först tycker vi bara att de andra är stygga och dumma. Ibland fastnar vi i den attityden. Det gäller också oss kristna. Vi älskar att skvallra och förtala varandra. Man brukar säga, att det är den kyrkliga arvsynden, som handlar om skaller och förtal, viskningar, antydningar och missförstånd. Men om vi går djupare kan vi se, att det vi ställer till för varandra, de besvärligheter eller småelakheter vi vållar varandra kan också befria oss från vår självtillräcklighet.

Maria kan alltså hjälpa oss att också se på vårt liv som frälsningshistoria. Skillnaden är att hon från början var befriad från arvsynden. Just därför kan hon visa oss, hur vi skall bete oss. Vi har ju redan sett på bebådelsen. När Gud kommer till oss på ett eller annat sätt är det oftast inte änglar vi möter. Men Gud möter oss ändå i vårt liv. Det gäller att då bejaka, ta emot honom, lyssna, vara lyhörd. Det lär oss Maria vid bebådelsen. Vi ser Maria som besöker Elisabet, alltså den osjälviska kärleken till nästan. Vi ser Maria vid Jesu födelse. Här kan vi tänka på den heliga Birgitta som i konsten avbildar Maria på knä inför Jesusbarnet, alltså Maria som tillber sin Son. I Kana ser vi Maria som är uppmärksam på alla slags behov. I Sverige har vi kanske en tendens att säga, att det var bra att vinet tog slut, för då kunde de inte dricka sig fulla. Men Maria reagerar inte så, för hon kom från en annan kultur. Det handlar om att se de behov som finns, även om de kan tyckas triviala, och att be, att vara förebedjare.

Sedan kan vi följa Maria ända fram till korset, där hon står kvar. Maria visar oss hur vi kan möta det lidande som andra går igenom just genom att vara kvar vid korset. I vår tid har man en tendens att fly från dem som lider. Ibland har jag hört av människor, som har stor sorg eller problem att alla viker undan från dem. Om de möter andra människor på gatan, stannar dessa plötsligt och tittar i skyltfönstret, som de annars aldrig är intresserade av, för att slippa hälsa.

Vi har en tendens att fly de döende, dem som håller på att ruttna på våra anstalter. Vi är rädda för lidandet. Det beror inte på illvilja utan på att vi inte riktigt vet hur vi skall hantera det. Det är ett av vår tids stora problem, att så många människor saknar stilla närvaro i sina liv.

Maria säger ju ingenting. Hon gör ingenting. Men hon är kvar vid korsets fot. Bibelns berättelser om Maria illustrerar vad det är att vara frälst, att handla, att göra det Gud förväntar av oss i livets olika situationer. Här ser vi mycket tydligt hennes funktion som förebild, som den som verkligen återspeglar det Jesus vill att vi skall göra. Det är inget märkligt Maria gör. Hon säger ja till Gud och sin livsuppgift. Hon besöker sin fränka, sin nästa i behov, i nöd. Hon tar emot det barn hon har fött. Hon ber för människor i deras vardagliga behov. Så kan vi studera Bibelns berättelser och se, att det är en mycket vardaglig livssituation hon står i. Just där gör hon det Gud förväntar sig av henne. På så sätt blir det också lättare för oss att identifiera oss med Maria. Samtidigt måste vi komma ihåg, att i oss finns det ofta ett visst motstånd, som vi måste övervinna. Det går inte alltid så spontant för oss att säga ja, när vi får Guds tilltal, Guds uppdrag i vårt liv. Det finns ofta en tröghet som gör att vi dröjer med vårt ja. Men att säga ja är något vi övar upp. All bön går egentligen ut på att vi skall kunna bejaka Guds närvaro och Guds tilltal i vårt liv.

Den obefläckade avlelsen är egentligen inte något konstigt. Vi vet att själva ordet lätt missförstås. Många har fått för sig att också Maria föddes av en jungfru. Men det handlar inte om det, utan om att Maria från det första ögonblicket av sin existens är befriad från själviskhetens hinna, ursynen, arvsynen, som gör att vi mycket lätt binds till oss själva istället för att öppna oss mot Gud och vår nästa. Samtidigt måste vi komma ihåg, att arvsynen hjälper oss att inse vårt beroende, vårt totala behov av frälsning. Det är också en del av nåden, paradoxalt nog, att vi ständigt påminns om vår begränsning. Det är också lite obehagligt och smärtsamt för vår självkänsla. Men det är en del av Guds nåd, att vi aldrig kan sätta oss på våra höga hästar. Vi skulle så gärna vilja det. Vi skulle vilja kunna säga: "Jag är frälst. Nu är jag fix och färdig. Nu är jag ödmjuk. Nu behöver jag inte bekymra mig om det längre". Det finns en frestelse att vilja ta ut frälsningen i förskott. Våra icke-kristna vänner retar sig mycket på, att vi ibland kan ge det intrycket. Vår självgodhet hindrar många från att komma till tro. De tycker att vi gör intryck av att redan vara frälsta. Därför är det viktigt att komma ihåg, att den spruckenhet, kantstötthet eller vindklipphet vi har genom arvsynen ibland är en mycket viktig mötesplats med våra icke-troende vänner. Alla människor kan egentligen erfara detta. Det är något i mig som inte riktigt stämmer. Tragiken är att många som inte begriper det kan fastna i en depression eller livsleda. Här kan det glada budskapet bli ett befriande, glatt budskap för oerhört många människor, som inte förstår och inte ser något sammanhang i att man är sårad på ett eller annat sätt. Det kan yttra sig på många olika sätt. Det kan vara en moralisk spricka. Det kan vara en psykologisk eller existentiell spricka. Men alla har detta sår. Det kan ingen förneka.

Det är därför Gud kommer till oss som läkare. Han har inte kommit för de rättfärdiga utan för syndare, svaga, bristfälliga. Att vi i varje ögonblick är behov av denna helande nåd, av denna frälsningens befrielse, är för oss oerhört viktigt att acceptera. Vi har en tendens att vilja inta positioner och tänka, att vi åtminstone nått en viss punkt och åstadkommit något. De frommas grundfrestelse är att vilja tillgodoräkna sig vissa positioner. Det kan yttra sig på många olika sätt. Det är bra att komma ihåg vad ökenfäderna sade, när man frågade dem vad de gjorde i öknen. Jo, de reste sig och föll hela tiden. Ibland kommer det folk till klostren och frågar vad de gör där hela dagarna. Då blir svaret: vi reser oss, vi faller och vi försöker. Adrienne från Speyer (1902-1967), den schweiziske läkaren och mystikern, sade: "Det enda vi kan göra som kristna är att vi försöker". Thérèse av Lisieux (1873-1897) förklarade det kristna livet med att

säga: "Vi är ett litet barn som står längst ner med en stor trappa framför oss". Det handlar om det som mystiker och helgon kallar fullkomlighetens trappa, frälsningens trappa. Vi skall gå upp för trappan. Men barnet klarar inte riktigt av det. Så fort det har kommit upp för ett trappsteg ramlar det ner. Då blir barnet lätt förtvivlat, om det inte vet, att högst upp står fadern som skall lyfta det upp med sina kärleksfulla armar. Vi måste försöka gå uppför trappan. Gud betraktar oss inte som nickedockor, marionetter, utan vi har fått Guds nåd för att försöka. Men vi märker ständigt, att vi inte kommer riktigt fram. Det är en mycket vacker illustration av vår existens som kristna.

Gud vill frälsa oss. Men han vill också att vi medverkar, att vi gör det vi kan, att vi försöker, att vi börjar om igen, att vi inte blir liggande där nere och tycker synd om oss själva. Här finns det olika sätt för oss människor att gå upp för en trappa. Maria är illustrationen av hur det skulle vara, hur Gud vill att vi skall vara. Hon illustrerar det vi hoppas bli en gång i Guds härlighet, där vi alla, som Paulus säger, skall vara obefläckade. Men det är inte vi själva som genom en andlig make up blir fullkomliga, frälsta. Den frestelsen finns alltid. Vi ser att det enda som Jesus riktigt är arg på är denna fariseism - inte fariseismen som sådan, för det var den del av judendomen som stod kristendomen närmast - utan grundfrestelsen att själv vilja bli fullkomlig av egen kraft och med egna medel, att själv stå i gatuhörnen och be, ge allmosor och fasta. Det är en frestelse också för många kristna. Ingen av oss kan säga, att han eller hon är besparad från den. Högmodet dör ju en kvart efter oss, sade François de Sales (1824 - 1907). Det kan vara lite bittert att inse det, men samtidigt hoppfullt. Vi är präglade av detta mönster, men mer och mer kan vi befrias från det. Ödmjukheten är ett slags accepterande av att det finns högmod i mig. Vi får aldrig bli förtvivlade, när vi upptäcker att vi har tendenser till högmod. Det är de rötterna i oss som Jesus vill rycka upp. Det gör han genom att visa att de finns där. Om vi ser på hela vårt liv som frälsningshistoria, blir vi aldrig uppgivna och förtvivlade, när vi ser vilka dåliga tankar och tendenser som finns i oss, eftersom vi förstår, att det är Jesus som visar oss, att här måste vi bli befriade. Här vill han hjälpa oss. Här kan han göra något för oss.

Samtidigt behöver vi modellen av vad det frälsta livet är. Därför behöver vi både Jesus och Maria. Jesus är Frälsaren. Maria är den frälsta. Men vi behöver se, att hela den mänskliga naturen, både det manliga och det kvinnliga, är återlöst och frälst. Vi behöver både den nye Adam och den nya Eva. Annars blir det snett. Om det bara är Jesus som illustrerar den frälsta mänskliga naturen, blir det kvinnliga bortglömt eller mörklagt. Den tendensen har funnits bland en del kristna. Därför är Maria nödvändig som den Obefläckade. Annars kommer det alltid att halta i synen på den mänskliga naturens återlösning. Antingen förringar man då det kvinnliga och säger, att det är något smutsigt, eller säger man, att det ingen skillnad finns mellan könen. Den tendensen kanske är starkast i vår tid. Man säger: "Det räcker med Jesus". Men då tunnar man ut skillnaden och komplementariteten mellan den kvinnliga och den manliga delen av den mänskliga naturen. Därför är kyrkofädernas syn på den nya skapelsen, där det både finns en ny Adam och en ny Eva, oerhört väsentlig och aktuell i vår tid. Annars kommer någonting att gå snett, gå förlorat. Maria är nödvändig som illustrationsmaterial av frälsningens verklighet, av vår mänskliga existens, av Kyrkans väsen. Kyrkan är ju i sin innersta urcell befriad från synd. I sina lemmar är hon svag och syndig liksom alla andra, men till sitt väsen är hon obefläckad. Hon kan inte ta miste, när det gäller trons sanning.

Maria illustrerar också den fulltoniga tron - både tron som hållning gentemot Gud och tron som innehåll. I Maria ser vi att tron, hoppet och kärleken är fullkomnade. Därför hjälper hon oss också att växa in i vår tros, vår kärleks och vårt hoppas grundhållning till Gud. Vi kan uttrycka det lite enklare och säga, att hon hjälper oss att be. I Bibelns berättelser finns Maria

med, även om man ibland säger, att hon faktiskt nämns mer i Koranen. Men trots att hon endast nämns lite i Bibeln, är det oerhört väsentliga berättelser som Bibeln ger oss. Där understryks att hon har bisatsfunktionen. Det är inte mycket som sägs, och det beror på att hon inte skall skymma Jesus. Men det som sägs är viktigt, och det hjälper oss att förstå vem Jesus är och vad han vill göra. Det sista Maria vill göra är att skymma blicken på Jesus. Hon vill föra oss närmare honom. Därför håller hon sig i den sfär som vi kallar det fördolda. Men hon finns där. Hon är med. Hon står kvar.

På så sätt hjälper hon också oss att hitta vår plats i livet. Vi kristna skall ju inte skymma blicken på Jesus. Vi skall släppa igenom honom, bli genomskinliga, peka vidare på honom. Den funktionen blir ännu viktigare i en sekulariserad omgivning. De flesta människor i vårt samhälle har ju bara oss för att komma Gud närmare. De har inte en tanke på att gå i kyrkan eller läsa Bibeln. Men de kan inte undgå oss. I sin försyn ser Gud till att de till sin stora förtret kan stöta på någon kristen människa. Det är synd om dem, för då kan de råka ut för nåden! Det beror mycket på oss, om vi har genomsläpplighet och genomskinlighet för Jesus. Samtidigt vet vi hur svårt det är. Det är också viktigt för oss att komma ihåg, att det inte beror på oss, vad vi säger och vad vi gör, för då blir det gärna något påklistrat. Då skulle vi kunna tänka, att vi måste hitta på något att säga eller göra något speciellt för att de skall förstå vem Jesus är. Det måste istället vara det naturliga, vanliga. Då är det något som nästan alltid bär frukt. När människor verkligen lever i Jesu ljus och av hans nåd släpps något igenom. Man behöver alltså inte pressa sig fram till att säga något vettigt eller förståndigt som skulle kunna övertyga dem utan bara vara den man är.

Se på Maria! Hon gjorde inget konstigt. Om det behövdes vin, bad hon sin Son om hjälp. Om någon är sjuk, går hon dit. Om någon väntar barn, går hon dit. Hon gör det enkla, naturliga, vanliga. Här är Maria en i raden av de *anawim*, de fattiga i anden, som vi möter i Bibeln, dem som Jesus prisar saliga. Det var inget iögonfallande, inget konstigt, utan det vanliga, alldagliga livet i Guds närvaro och till hans tjänst. I Bibeln framstår Maria som en sammanfattning av hela det gamla förbundets helighet. I henne sammanfattas det t.ex. i hennes lovsång Magnificat. Som någon exeget har sagt, är det inget konstigt och nytt. Det är endast en rad citat från Gamla Testamentet. Men det stora är, att hon sammanfattar all den helighet som har mejslats fram genom frälsningshistoriens gång genom det hon säger och det hon gör. Hon uttrycker vad det är att tillhöra förbundet. I den etiopiska fromheten betonar man mycket starkt, att Maria är den som uttrycker förbundets styrka och storhet.. Därför kan Maria hjälpa oss så oerhört mycket, eftersom hon hade detta vanliga enkla, alldagliga liv. Hon är mer mor än drottning, säger Thérèse av Lisieux. Visserligen har man i traditionen gett henne många vackra titlar. Speciellt i nödsituationer har man vänt sig till henne som drottning. Hon utropades till Polens drottning, när svenskarna försökte förstöra Polen. I katolsk efterreformatorisk tradition i Sverige talar man om henne som Nordens drottning.

Ofta sker det i en betryckt situation. I Latinamerika har Vår Fru av Guadalupe blivit hoppet för de förtryckta och undertryckta. Vi kan blicka ut över världen och se, att när det är som tyngst och värst hoppas man på henne som drottning, hon som säger ”mäktiga har han störtat”. Det finns en revolutionär kraft i hennes obefläckade avlelse. En värld utan synd, utan förtryck, utan ondska symboliseras i henne. Vi har sett att Edith Stein betonade detta mycket starkt. Maria som den obefläckade är hoppets tecken för alla förtryckta. Hon betonar, att varje kvinna speciellt har kallelsen, att liksom Maria stå som en mur mot all ondska, allt våld, allt förtryck. I Karmels tradition betonar man mycket starkt, att det finns en speciell kvinnlig kallelse i Marias efterföljd, både när det gäller det inre livet och det yttre. Teresa av Avila säger, att kvinnan har lättare att gå fram på den mystiska vägen till Gud. Hon har lättare att

identifiera sig med Maria som bruden, den obefläckade, än männen. Det betyder inte att det är omöjligt för männen, men hon menar, att det är lättare för kvinnorna. Det är därför det i kyrkliga sammanhang är en övervikt på kvinnor. I klostren är det en övervikt på kvinnor. Teresa betonar, att det är ett speciellt privilegium för kvinnorna att i Marias efterföljd gå på den inre bödens väg och samtidigt illustrera murbräckan mot allt vad våld, förtryck och ondska heter.

I många situationer kan vi se, att det ofta är lättare för en kvinna att illustrera det. Efter Stalingrad, när tyskarna besegrades, skulle det hållas en stor segerparad i Moskva. De besegrade soldaterna skulle föras bort för att hånas. Man ville betona att man besegrat våldet, förtrycket och ondskan. Då hände det märkliga, att de gamla babusjkorna kastade brödbitar till de besegrade. Samma babusjkor, som kanske hade sett sina söner slaktas av tyskarna, som hade sett förtrycket, förintelsen, kunde i Marias efterföljd förlåta och visa kärlek till sina förtryckare. Det kan vi aldrig föreställa oss riktigt, om vi inte har gått igenom något sådant som de ryska kvinnorna under den tyska ockupationen och som ändå kunde känna medlidande med soldaterna. Det skulle knappast några män ha gjort! Men det vill jag peka på att åtminstone i den karmelitiska traditionen har man alltid mycket starkt betonat den specifika, kvinnliga efterföljelsen av Maria. Det betyder inte, att män inte kan efterfölja Maria. Men det är ibland lättare för kvinnor. Det betyder inte, att alla kvinnor har lättare att göra det, men det finns en del kvinnor som verkligen har denna specifika kallelse.

I nästa föredrag skall vi försöka se på den andra moderna Maria-dogmen, Marias upptagelse till himlen, det som är det eskatologiska målet, där vi är kallade att dela Guds eviga härlighet, och att vi i Maria får ett hoppets tecken, så att vi uppmuntras på vår väg genom livet. Den obefläckade avlelsen betonar mycket starkt Marias roll i det all dagliga livet, att vi där ständigt konfronteras med vår kallelse att bli frälsta, att vi lever i en frälsningshistoria, att det inte är likgiltiga ting som sker i vårt liv, utan att det ständigt är ett Guds tilltal, Gud som möter oss i olika gestalter, Guds röst som talar till oss genom oväntade munnar, Gud som talar djupt inom oss och säger: ”Ta emot min frälsning. Låt dig befrias. Säg ditt ja och amen till mig”. Här är Maria oerhört viktig för att vi verkligen skall kunna upptäcka, att vi är i behov av frälsning, men också att vi har hoppets tecken, att det är möjligt. En av de svåraste frestelserna för alla kristna är att ge upp, att fastna i medelmåttighet och ljumhet. Gud kallar många, men många fastnar, är bundna, hakar upp sig. Johannes av Korset säger att även av bland dem som kommer till klostren går de flesta medelmåttighetens väg. Därför behöver vi den uppmuntran Maria kan ge oss för att gå helgelsens, rättfärdiggörelsens och gudomliggörelsens väg, för att uttrycka det med de tre kristna grundtraditionernas ord.

Vi ber den bön vi började med .

Herre vi prisar Jungfru Maria salig för allt vad du gjort med henne. Hör hennes böner för oss och låt även oss få del av hela din nåds rikedom. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag IV

Vi inleder vår sista samling med en bön av en dominikan, pater Louis Marie Dewailly op, som var verksam i Sverige under många år.

Heliga Guds Moder. Under tjugo sekler har vi kallat dig salig. O du som är alla helgons drottning, du som från det första ögonblicket var renad från varje brist och fläck, du vet vad det innebär att låta Gud bruka hjärtats åkerjord för att så sitt ord där. Rättfärdighetens och helighetens spegel lär oss att lyssna till detta ord, begrunda det och bevara det i vårt hjärta. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Här sammanfattar dominikanen Jungfru Marias uppgift i vårt liv med att vara denna förebild som lyssnar, begrundar och bevarar Guds Ord. Samtidigt är hon den som redan har befriats från alla de hinder som synden lägger i vägen. Här får vi en sammanfattning av hennes betydelse både som förebild och förebedjare. När vi nu kommer fram till den sista stationen, det vi kallar Marias upptagelse till himlen, är det i kontinuitet med det liv som hon lever lyssnande till Guds Ord och i bön, i överlåtelse. Det vi kallar Marias upptagelse skildras inte i Bibeln. Men vi tror ändå, att det är en naturlig konsekvens av den utkorelse hon fick att bli Guds Moder: att hon redan nu är hemma i Guds värld, att hon är upptagen till himlen.

Man har i Kyrkans tradition reflekterat länge och väl över detta, innan det år 1950 av påven Pius XII förklarades vara en dogm, en del av den kristna tron och uppenbarelsen. I många kristna traditioner kan det vara lite svårt att ta till sig detta, eftersom man vill ha konkreta bibelställen att anknyta till. Men det finns inte. Ändå vågade Kyrkan efter lång reflektion och meditation hävda, att Maria redan nu är hemma hos Gud. Vi behöver bara titta på våra gamla svenska medeltidskyrkor, där ett av de mest älskade motiven är Marie kröning i himlen. Denna trossaning var under svensk medeltid speciellt älskad. Den stora festdagen under medeltiden var dyra Vår Frudagen. Sverige var liksom vigd till Maria, hon som är himladrottningen. Man sade att till och med samerna hade en speciell vördnad för Maria som himlens drottning. När vi fick vårt första kapell i Lappland eller Sápmi, som man nu skall säga, fick det heta Himladrottningens kapell, i Arvidsjaur. Tron på Marias upptagelse är inte något nytt, utan det är en övertygelse som vi möter hos kyrkofäderna, en övertygelse som vi i alla fall under en del av Luthers liv finner hos honom och som har levt vidare i den folkliga traditionen, också i Sverige efter reformationen.

Vid reformationen förflyttades Jungfru Maria från kyrkorummet till naturens och kulturens rum. I kyrkorummet fanns det ingen plats för henne, men i den folkliga traditionen diktar man om henne, och man ser hennes spår i naturen som ett uttryck för att hon fortsätter att beskydda och be för oss. Det finns också i Sverige en slags kontinuitet i synen på Jungfru Maria ända tillbaka till tiden för alla de altarskåp, där Maria kröns till himlens drottning, eftersom hon har upptagits till himlens härlighet.

Hur skall vi då förstå det teologiskt? Jo, som ett eko av Jesu uppståndelse. Jesus uppstår ju och förhärligas hos Fadern för att bereda plats för de sina. Då vore det märkligt om hon, som födde honom till världen, inte skall få födas till den eviga härligheten. Vi har lite svårt att tänka oss att Maria skulle invänta den yttersta dagen. Men det är fortfarande en teologisk stridsfråga, ett diskussionsämne som dyker upp lite då och då. Den katolska, den ortodoxa och en del av den protestantiska kristenheten accepterar till fullo, att Maria redan nu är upptagen med kropp och själ och har del av Guds härlighet. Varför blev det då en dogm så sent? Hur kommer det sig att Kyrkan tog så lång tid på sig innan hon förklarade, att detta var en omistlig del av tron? Som jag redan nämnt kommer dogmerna till i krissituationer. Vissa övertygelser, som kanske finns, blir viktiga i en speciell krissituation.

Vad hände då 1950? Som vi redan sagt bekräftades synen på Maria som den Obefläckade till i en tid, när den materialistiska ateismen bredde ut sig och synen på människan var reducerad.

1900-talet är den existentiella bekräftelsen på detta. Det är det århundrade som uppfann gasugnar och atombomber. Det var en tid då människans värde reducerades till aska och till tvål. Fem år efter det att man stängt gasugnarna i Auschwitz och de fabriker där man gjorde tvål av judinnors kött förklarade Kyrkan, att en annan judinna med kropp och själ hade upptagits till himlens härlighet och fått del av Guds egen härlighet, det som är målet för oss. Vi måste sätta in detta i ett historiskt perspektiv. När människans värdighet reduceras till aska och tvål, då måste man reagera i Kyrkans dogmatiska utveckling. Aldrig tidigare har människans grundvärde blivit så hotat. Etnisk rensning och folkmord pågick. Historien rymmer många avskräckande brott. Men 1900-talet är det århundrade då allt överträffas. Aldrig tidigare har så mycket blod flutit. Aldrig har man i så hög grad satt i system att utrota olika folkgrupper. Aldrig tidigare har man kommit på tanken att gasa ihjäl miljoner människor och producera bomber som kan förgöra jorden. Vi är alla barn av 1900-talet och vi har vuxit upp där. Vi är formade av århundradet. Men det har inte riktigt gått upp för oss, att vi har stått på undergångens brant, att ett människoliv aldrig har varit så lite värt, att man satt i system att utrota hela folk.

Just då proklamerar Kyrkan att Maria, den unga judiska kvinna som fick föda Guds Son till världen, är upptagen till himlens härlighet. Det ligger en oerhörd profetisk sprängkraft i detta. Men som redan sagts har vi alla trevliga minnen av 1900-talet. Vi tänker inte så mycket på allt det blod som flutit. Vi är liksom immuna. Vi reagerar inte längre på det. Det har varit så mycket våld, så många folkmord, så många utrotningar, att det inte når fram till oss. Den mediala kulturen får oss att få distans. Vi sätter på TV:n. Först är det ett program om utrotningslägren i Auschwitz. Nästa stund är det en revy, där man dansar utklädda till kaniner. Sedan kommer det ett program där man lagar biffar. Det hela reduceras till en del av underhållningen. Våld, krig, utrotning blir en del av utbudet. Det berör oss inte. Vi kan inte ta in det. Då skulle vi knäckas. Det finns så känsliga människor, att de helt enkelt går under, när de tänker på vilken värld vi lever i. Men arvsynnen är ett slags skydd också. Vi kan helt enkelt inte leva oss in i den situation som alla dessa miljoner människor som offrades på Baals altare gick igenom. Det är för svårt och tungt. Vi har inte tillräckligt mycket empati för att ta in detta. Därför är arvsynnen också ett slags skydd.

I traditionen har man alltid sett Jungfru Maria som den Medlidande. Eftersom hon saknade arvsynnen hade hon total empati med alla människor. Det uttrycks i en liten diktrad av den finlandssvenske diktaren Emil Zilliacus (1878-1961), som inte alls var speciellt religiös och ännu mindre katolik. Betecknande är att så många kan känna igen den totala empatin i Jungfru Maria, hon som stod vid korsets fot. Emil Zilliacus skriver: "Hon som ser allt, ger allt, bär allt, förstår allt och förlåter allt, hon som aldrig närt en tanke på sig själv, men vars hjärta är ett fågelbo för andras sorger att häcka i". Det är en poetisk omskrivning av vad den obefläckade avlelsen innebär: "Aldrig närt en tanke på sig själv", men blir ett "fågelbo för andras sorger att häcka i". Vi måste förstå Maria både som den som visar medlidande vid korset och den som visar medglädje vid uppståndelsen. Vid Kristi kors återspeglar hon medlidandet. Det får sitt eko i henne. Då måste påskmysteriet också bli fulländat i henne. Även uppståndelsen måste få sitt eko i henne. Det är det Kyrkan menar med Jungfru Marias upptagelse till himlen. Uppståndelsen fortsätter. Jesus har ju uppstått för att öppna himlen på vid gavel för sitt folk. Han är redan hemma där, och vi tror att också Maria är hemma där. Om hon vid korset förkroppsligar medlidandet, så förkroppsligar hon genom sin upptagelse det som vi inte har ett svenskt ord för: medglädje. Jag har ofta reflekterat över varför vi bara har ett ord för medlidande och inte för medglädje. Beror det på att vi är så missunnsamma? Kan vi inte glädjas med varandra?

Då kan Jungfru Maria ha en uppgift som upptagen till himlen att lära oss denna glädje. Det finns ett uttryck: ”delad glädje är dubbel glädje”. Kanske hon genom sin upptagelse till himlen vill lära oss, att den djupaste glädjen är, när man delar den med andra, när man gläder sig åt de andras frälsning och det de har fått. Som vi sagt tror vi, att Maria återspeglar det Jesus gör under hela sin resa, under hela sin pilgrimsfärd. Då är det naturligt att hon också återspeglar det han gör vid målet. När Jesus upptas och förhärligas hos Fadern är det för att bereda väg. Vad är naturligare än att Jungfru Maria får dela denna glädje? Hon ger oss hopp under vår pilgrimsfärd. Man talar ju i den Lauretanska litanian om Maria som *Mater Spei*, Hoppets Moder.

Kanske det är just hoppet som 1900-talet saknade mest, eftersom våldet var så kompakt. Vår tids kollektiva depression är en slags hopplöshet, meningslöshet, hemlöshet. Vi kan tänka på mycket av litteratur och skådespel, inte minst på svensk botten. Vi har Ingmar Bergman och Lars Norén, som utandas en ofullgången längtan efter Gud, men som ofta fastnar i hopplöshet, meningslöshet. Vi har mött det i själavården. Vi har mött det hos våra närmaste. Det finns på våra breddgrader en kollektiv depression som vi skulle kunna definiera som brist på hopp. Tiden menar man vara till för att fördriva. Livet måste gå förbi så fort som möjligt, för det är så smärtsamt att vara här. Det finns något i luften av denna mentalitet.

Jungfru Maria har man kallat de bedrövades tröstarinna. Eftersom hon stod vid Kristi kors får vi tro, att hon också står vid vårt kors och visar på den Uppståndne. I otaliga helgons liv och skrifter möter vi Maria som en illustration av Kristi påskmysterium. Han är den som har lidit för vår frälsnings skull. Han är den som har uppstått ur döden för att öppna himlen. Men hon är den som tar emot och blir delaktig av detta. Det finns en parallellism mellan Maria vid korsets fot, där hon är närvarande med Jesus som den medlidande, som den smärtorika, och den som får del av uppståndelsen, som den glädjerika, som den befriade, den frälsta. Vi behöver den ikonen för att kunna förstå frälsningens fullhet. Därför har man alltid försökt uttrycka detta både i ord, bild och musik. Därför skulle jag vilja slå ett slag för ordet medglädje. Ordet medlidande har fått en lite dålig och nedlåtande klang på svenska. Ibland skulle vi kanske säga ”ilidande”, ett ord som inte heller finns på svenska, men det handlar om empati. Maria lider mer i sin Son än i sig själv. Likadant gläder hon sig med och i oss, när vi kan öppna oss för Jesus och hans uppståndelse.

Åter igen är det inte Maria som av egen kraft eller på eget initiativ gör något, utan hon låter det ske med sig. Här kan vi återknyta till det hon sade vid bebådelsen: ”Låt det ske med mig som du har sagt”. Vi kan teologiskt försöka uttrycka vad det är Maria gör. Hon låter Gud frälsa henne. Hon låter honom befria henne. Det lilla ordet låta är oerhört viktigt i kristendomen. Det enda vi egentligen kan göra är att låta Gud älska oss, låta Gud frälsa oss, låta Gud ge oss del av sin nåd. Det är ett mellanläge mellan det aktiva och det passiva. Vi har en grammatikalisk term som heter deponens. Ordet ser ut att vara passivt, men det är också aktivt. Vi har t.ex. ordet hoppas. Något liknande är det fråga om här. Guds frälsning är Guds verk. Men frälsningen måste tas emot. Gud tvingar ingen att bli frälst. Gud vill upphöja oss. Gud vill förhärliga oss. Gud vill föra oss in i sin eviga härlighet. Men vi måste låta det ske. Vi har vår frihet. Här kan vi lära oss mycket av Maria. Vi ser det vid bebådelsen: ”Må det ske med mig som du har sagt”. Vi ser det vid Kana: ”Gör vad han har sagt”. Vi ser det vid korset, och vi ser när hon upphöjs till himlens härlighet. Det gäller att låta Gud handla i vårt liv.

Mellanläget mellan passivitet och aktivitet är inte alltid så lätt att hitta. I Kyrkan har man tvistat mycket om detta. Vi har den så kallade kvietismen, en andlig riktning som gick alltför långt i passivitet. Vi har också pelagianismen, där man betonar människans medverkan mer än

Guds handlande. Men vägen är att låta Gud leda oss, låta Gud upplysa oss, låta Gud frälsa oss. Varje människa måste själv hitta fram dit. I det konkreta livet är det inte alltid så lätt att hitta balansen. Skall jag handla eller skall jag låta mig ledas? Här kan Marias förbön och inspiration vara mycket viktig.

När Johannes av Korset skall definiera vad den obefläckade avlelsen innebär, gör han det på ett sätt som kan vara mycket belysande. Han säger: Vi människor får hela tiden inspiration och impulser av den Helige Ande. Gud talar hela tiden till oss djupt inom oss, genom samvetets röst. Innerst inne vet vi, hur vi borde handla, vad som är Guds väg. Men ofta finns det ett filter, en tröghet, ett pansar, som gör att vi inte riktigt fångar upp signalerna. I Jungfru Maria som den Obefläckade finns ju inte ursynen, och därför kan varje impuls, varje inspiration som Anden ger henne bära frukt i hennes sätt att leva och handla.

Vi får tro att frälsningen i vårt liv också yttrar sig på detta sätt, att vår tröghet liksom mer och mer kan brytas ner av Jesu verk, så att vi fångar upp impulserna. Ofta är vi senfärdiga. Det är först efteråt som vi märker vad vi borde ha gjort eller inte borde ha sagt. I det andliga livet är det viktigt att ge Anden en chans. Det kan yttra sig lite olika på grund av vårt temperament. De som är mycket snabba av sig och som mycket snabbt har en dräpande replik i beredskap kan behöva ta ett djupt andetag innan de säger något. De som är mycket senfärdiga behöver tvärtom få Andens hjälp att reagera lite fortare. I det andliga livet behöver vi alla lite olika mediciner och lärdomar, beroende på vilka vi är, vilka svagheter vi har, vilka goda sidor vi har. All andlig ledning och själavård går ut på att hjälpa oss att ta emot Jesus med den Helige Andes hjälp på det sätt som är avpassat för oss. Tragiken är att så få människor har tillgång till personlig andlig vägledning. Många söker det i böcker eller föredrag. Men det kanske aldrig har varit viktigare än i vår tid, då vi utsätts för så många främmande intryck, att vi får andlig vägledning för vårt liv också på det personliga planet. Men om vi inte får det, får vi som Johannes av Korset säger lita på att den Helige Ande är den främste av alla andliga vägledare.

Vi kan här ta Maria till hjälp för att av henne lära oss det lyssnande, lyhörda, lydiga sättet att öppna oss för Anden. På det sättet blir den obefläckade avlelsen också något som berör oss. Vi ser det som en modell för hur vi kan ta emot Gud i vårt liv. Vi ser det illustrerat i bebådelseögonblicket, som vi kan se som en konkret illustration av vad det innebär att Maria är fri från arvsynd. Vi kan leva oss in i detta i de viktiga valsituationer vi hamnar i. Vi får lita på att den Helige Ande ger oss impulser. Det är mycket viktigt att tro, att vi inte bara är hänvisade till oss själva utan att Guds röst, Guds påverkan finns där. Anden inspirerar oss. I den tysta, stilla bönen kan vi öva upp den förmågan, men också i våra relationer till andra människor. Här har vi olika starka sidor. Vissa har kanske lättare att i stillheten, i tystnaden, ana Guds tilltal och Guds röst. Andra har lättare att i mötet med andra människor upptäcka vad Gud kan säga till oss. Vi måste lära oss att infoga allt i vår horisont. Vi kan också öva upp lyssnandet till Guds röst, som förmedlas till oss genom andra människor. Det kan ibland vara bra att tänka efter i vilka ögonblick i mitt liv jag har förnummit, hur Gud har talat till mig, att han har velat någonting eller att jag har fått någonting. På så sätt kan jag spåra upp var i mitt liv det är lättast för mig att ta emot Guds tilltal och var det är svårast. Den andliga ledningen bygger mycket på, att vi övar upp vår förmåga, både att se de starka sidorna, där vi är öppna för Gud, och de svaga sidorna, där vi sluter oss. Det är oerhört viktigt för oss att ta det på allvar, eftersom vi är kallade till helighet i den fulla frälsningen.

Här brukar man tillägga att kallelsen till helighet sker inte bara för min skull. Gud vill ju använda mig också för de andras skull. Om jag missar alla dessa impulser och inspirationer, då är det inte bara till förfång för mig utan för gemenskapen. Det blir speciellt tydligt i en

minoritetssituation som i Sverige, där vi kristna är så få. Om kristendomen skall leva vidare hänger det mycket på, att vi låter oss användas i Guds tjänst, att vi blir fruktbara för andra. Det är kanske där vi har svårast, eftersom vi är präglade av det individualistiska synsättet. Bara mitt andliga liv fungerar, kan vi tänka, även om vi inte vill uttala det. Bara min bön fungerar, kan man tänka. Också där finns det ett Andens tilltal. Varje kultur, varje samhälle, har sin svaghet och sin starka sida. Det gäller också i Sverige. I allmänhet är vi öppna för en global solidaritet. Vi har en känsla för rättfärdighet och tycker att det är obehagligt att man avrättar människor i Iran. Den globala solidariteten är något fint och vackert. Men ibland har vi lite svårt att få ner det i vår miljö. Det gäller att inse, att vi också har en kallelse att föra evangeliet vidare just där vi lever, även om det sker i motvind och vi blir lite illa tilltufsade, när vi försöker gå evangeliets väg i vår egen miljö.

Vad har då detta med Maria att göra? Jo, Maria är den som skall vara vår förebedjare på Kristi väg. Vi har sett att hon är vår förebild. Men hon är också vår förebedjare, eftersom hon redan nu är hemma i Guds verklighet. Inför Lammets tron står de heliga och bär fram sina rökelsefat. Vi ser den bilden i Uppenbarelseboken. Det är inte bara en vacker bild, utan det är ett uttryck för att de som redan nu är hemma hos Gud bryr sig om oss. Vi är viktiga för dem. Thérèse av Lisieux skildrar detta mycket tydligt i några små episoder. Hon berättar en gång, att hon hade en dröm om en karmelitsyster som hette Anna av Jesus och som var en av Teresa av Avilas medhjälpare. Anna av Jesus var i denna dröm ytterst kärleksfull och uttryckte: ”Jag skall hjälpa dig. Du är viktig för mig”. Då säger Thérèse klarsynt: ”Jag hade aldrig ägnat henne en tanke. Men då förstod jag, hur mycket vi är älskade däruppe, hur mycket vi betyder för dem som redan nu är förhärligade hos Gud”. En människa som jag aldrig har ägnat en tanke kanske har en speciell kärlek till just mig. Något liknande kan vi se på jorden. Som biskop är jag ibland mycket tagen av, att det kommer fram människor jag aldrig har sett som säger: ”Jag ber för dig varje dag”. Plötsligt kan vi upptäcka, att det finns människor som verkligen ber för oss, bryr sig om oss, fastän vi kanske aldrig har ägnat dem en tanke eller ens visste att de fanns.

När Thérèse av Lisieux själv skall dö och hennes medsystrar beklagar sig, säger hon till dem: ”Var inte oroliga. Jag kommer tillbaka. Jag skall låta rosorna regna över jorden”. Thérèse hör till de helgon som man tillskriver ett stort antal ingripanden, beskydd och under. Naturligtvis är det i första hand Jungfru Maria, som är vår himmelska beskyddarinna, som fortsätter att utöva detta beskydd. Som jag tidigare sagt knyter man i karmelitorden en klädedräkt, ett tygstycke, till beskyddet. Vad kan då ett tygstycke betyda för evigheten? Tecknet är en symbol och uttrycker en yttersta följd av inkarnationen. Sedan Gud har blivit människa, kan också mänskliga tecken vara viktiga. Det är ungefär som med relikier. Ibland läser man i läroböcker, att en stor del av katolikernas liv går åt att ägna sig åt relikkult. Naturligtvis är det inte så. Men det är också en del av vår mänskliga verklighet, att de minnen vi har från de döda betyder något.

Jag kommer ihåg när jag första gången besökte Pingsthuset i Flemingsberg och såg hur de hade byggt upp Levi Petrus (1884-1974) arbetsrum i minsta detalj. Då sade jag: ”Ja, men ni har också relikier här”. ”Visst har vi det”, sade de. Det ligger i den mänskliga naturen, att vi bevarar minnen från våra avlidna, utan att i sig tillskriva dem någon kraft, men som en påminnelse om, att Gud vill frälsa allt, att han kan förmedla sin nåd, också på oväntade sätt genom benbitar och tygstycken. Det är ett diskussionsämne i många kristna sammanhang. Men det ligger i människans natur att ha en viss vördnad för det som tillhört de avlidna. I Sverige älskar man kyrkogårdar. Kyrkorna går man ju inte i! Men kyrkogårdarna ägnar man oändlig omsorg. Människor som kommer hit från andra länder blir förundrade. Om man

kommer till Frankrike och Italien är det skräpigt på kyrkogårdarna, men här ägnar man dem en riktig kult. Så nog finns det olika former av relikcult!

Som kristna får vi lita på Marias förbön och hjälp. Otoliga människor tar sin tillflykt till henne, speciellt i farans stund. Det finns många vittnesbörd om det från koncentrationslägren. Man gjorde rosenkransar av brödsmulor. Man anförtrodde sig till Marias hjälp och förbön. Det ligger i vår natur som människor att be om mors hjälp. När man besöker inrättningar för dementa, blir man först slagen av att så många ropar på mamma. Men om man förstår människans hjärta är man inte förvånad. Varför skulle vi då inte ropa på vår himmelska moders hjälp i farans stund, när ingenting annat hjälper? Det ligger i människans natur att anförtro sig till sin mor. När Gud själv valde att födas av Maria och stod under hennes beskydd, behöver vi inte känna oss generade och tycka att det är konstigt. Ett helgon sade till och med att Gud hade allting innan han blev människa, men han hade ingen mor. Därför blev han människa. Det ligger något typiskt – men alltför - mänskligt i detta synsätt!

När vi avslutar vår vandring med Maria är det viktigt att vi tillsammans med henne inriktar oss på evigheten. Här på jorden är vi pilgrimer i tro, hopp och kärlek. Det Andra Vatikankonciliet betonar starkt, att Maria också har gått trons pilgrimsfärd. Hon hjälper oss att inrikta oss på målet, himlen, evigheten, utan att för den skull försumma jordens angelägenheter. Att göra det är en förebråelse som ofta har riktats mot oss kristna. Man säger: ”Ni bryr er bara om himlen. Ni försummar jorden”. Visst har det funnits perioder och frestelser till fatalism och uppgivenhet. Men i grund och botten är hoppet om himlens evighet den stora inspirationen till att göra jorden bättre. Jesus gör vår evighet beroende av om vi har känt igen honom i de hungrande, törstiga, nakna. Om vi har mött Jesus i dem, då öppnas evighetens portar. Annars stängs de. Hoppet om evigheten är den stora inspirationen för att man skall engagera sig för de små, de förtryckta, de marginaliserade. Det är bara det som kan få himlen att öppnas för oss. Därför kan vi säga, att Jungfru Marias förbön och beskydd hjälper oss att ha den inriktningen och inte fastna i oss själva och i våra små angelägenheter.

Här brukar jag ta ett exempel från Thèrèse av Lisieux och linneförrådet på hennes kloster. Vi kan alla fastna på vägen. Det kan haka upp sig. Vi kan bli så angelägna om någonting här på jorden att det binder oss. Thèrèse berättar om en syster i hennes kloster som var en mycket duktig och ansvarsfull nunna. Hon tog verkligen sitt uppdrag att ta hand om linneförrådet på allvar. Men hon gjorde det nästan till en avgud. Alla andra systrar var livrädda om de skulle behöva hjälpa henne där. Örngottsbanden måste vara strukna på ett visst sätt. Med det vill jag inte säga, att vi inte skall sköta vårt uppdrag. Men vi kan alltför mycket gå upp i någonting. Vi kan bindas till det jordiska. Men vi kan också bindas till något fromt. Det kan vara till en viss rosenkrans eller till en viss plats i kyrkan. När jag bodde i Belgien var det två fromma damer, som blev arga på varandra, för de ville sitta på samma plats i kyrkan. Vi har alla något liknande. Vi vill ha det på ett visst sätt. Blommorna skall stå på ett visst sätt. Också i det andliga kan vi bindas vid någonting.

Här brukar jag föra fram en annan historia. Det finns många historier i Karmels tradition. De är mycket uppbyggliga, men också mycket skrämmande. Teresa av Avila berättar om en from kvinna, som hade ordnat sitt liv idealiskt. Hon bad sina böner i sitt hem. Prästen kom också hem och läste mässan, så hon behövde inte beblanda sig med kreti och pleti. Allt var idealiskt. Men en dag kom inte prästen. Då blev hon så arg så hon dog. Det är en överdrift och ganska drastiskt. Men ibland kan vi fastna på vägen. Också den fromma människan kan fastna. Jesus återkommer ständigt till fariséerna, som fastnar i att väga mynta och andra kryddor . Även när

vi har mycket goda intentioner kan vi fastna. På franska säger man, att vägen till helvetet är kantad av goda intentioner.

Vi måste hela tiden vara medvetna om, att vi kan fastna på vägen under pilgrimsfärden. Johannes av Korset säger, att när vi skall gå upp på berget får vi inte plocka blommorna vid kanten. Fastna inte i det lilla, utan gå vidare! Låt dig ledas vidare! Här behöver vi Andens hjälp för att se vilka blommor vi plockar, vilka linneskåp vi fastnar i. Också i vårt sätt att närma oss Gud kan vi fastna, eftersom vi i allt är präglade av arvsynden. Också i vår djupaste längtan efter Gud, kan det finnas oanade djup av själviskhet. Därför behöver vi rening. Därför behöver vi ledas ut i öknen. Det är där striden står. Vi läser i Uppenbarelseboken om kvinnan som leds ut i öknen för att föda barnet i kamp mot draken. Det är en apokalyptisk skildring av Marias roll att föda Guds Son i kamp mot ondskans makter.

Men - och det är det viktiga - Maria är Hoppets moder under vår pilgrimsfärd. Hon har nått hem. Hon vill bereda rum för oss. Jesus har redan förhärligat henne som den första av de återlösta. Det ger oss hopp. Det ger oss styrka. Det ger oss glädje att gå vår pilgrimsfärd mot evigheten. Evighetsperspektivet är oerhört viktigt för oss kristna att betona. Tyvärr har det kommit i bakgrunden. Det märkliga är, att då dyker det upp i annan gestalt, t.ex. i reinkarnationen. Samtidigt som vi kristna börjar tala mindre om himlen, mindre om evigheten, dyker det upp i förvrängd gestalt någon annanstans. Säkert är det fler människor i Sverige som tror på reinkarnationen än på uppståndelsen. Då måste vi säga: *mea culpa*. Vi har ofta försummat att förkunna, att vi är kallade till evigheten, att vi måste inrikta vårt liv på det. Då blir det andra som tar hem marknaden. Det finns marknadsandelar också på den andliga marknaden. När vi missar en produkt, himlen, dyker det upp nya produkter. Därför är det inte förvånande om även en del kristna riskerar att fastna i reinkarnationstänkande, eftersom de aldrig har hört predikningar om de eviga tingen. Förr var det mycket vanligt att man talade om skärselden, helvetet och himlen.

Maria kan hjälpa oss att bevara inriktningen på Guds evighet utan att för den skull försumma jorden. Tvärtom kan hon ge oss hopp, när vi hotar att tröttna på pilgrimsfärden och tar in på ett gästgiveri och plockar blommor, fastnar i linneskåp. Hon kan uppmuntra oss. Hon kan ge oss medglädje. Det är detta ord jag vill ge med er till sist. Maria symboliserar en okänd zon i vårt språk och ofta i vår mentalitet, det vi kan kalla medglädje. Kanske det är något som vi som är 1900-talets barn behöver mer än något annat, så att också de dunkla delarna av vår historia, både på det kollektiva och på det personliga planet kan bli genomlysta av Kristi uppståndelse. Det är det mysteriet som Maria vill illustrera. Hon vill föra oss fram till den uppståndne Herren. Hon vill inrikta oss på honom, så att det blir vår stora glädje att gå fram mot mötet med honom. Hon vill ge oss kraft att våga gå pilgrimsvägen, så att vi inte fastnar i tidsfördriv, blomlockning och linneskåp.

Här måste vi begrunda, vad det är som är våra svagheter, vad det är vi fastnar i. Det är en stor glädje, när det går upp för oss, vad som är vårt linneskåp. Först är det mycket jobbigt att inse, att jag har någonting jag lätt fastnar i. Det finns någonting som hindrar mig och är en black om foten. Det kan vara nästan vad som helst. Det är mycket jobbigt att inse, att jag inte är fri, att jag är bunden. Samtidigt är det också Guds nåd som sätter strålkastaren på den ömma punkten. Det är början till vår befrielse, när vi inser vad det är vi är fångna vid. Om det är en svår synd, så är det en tjock kedja, säger Johannes av Korset. Om det är en liten bindning vid något oskyldigt som blomsterlockning eller sättet att stryka örngott, då är det en tunn sytråd. Men, säger han, fågeln är bunden. Vi är ju kallade att bli fågeln som flyger fritt. Men om vi är bundna vid någonting, vare sig det är en tjock kätting, dvs. en svår synd, eller en tunn sytråd,

då är vi bundna. Då blir pilgrimsfärden tung och svår. Då släpar vi stenar på ryggen. Då har vi tunga klossar på våra fötter. Här kan Maria uppmuntra oss att låta Jesus frälsa och befria oss. Glöm inte att skriva ”Frälsning pågår” på dörren. Det är en oerhörd befrielse när det går upp för oss att Jesus hela tiden håller på att frälsa och befria oss.

Då får vi också den moderliga, systerliga, kvinnliga uppmuntran som Maria ger oss. Ibland kan det vara just det som är utslagsgivande för en människa att gå vidare. Vi behöver mycket uppmuntran och bekräftelse. Det är Marias moderliga uppgift att i våra hjärtan viska uppmuntrande ord som i sista hand är Andens ingivelser. Hon kan förmedla dem på ett mycket tydligt sätt till oss. Då får vi leva medglädjens mysterium. Då får vi också större inlevelse i andras situation. Då blir vi mer angelägna att också uppmuntra dem, att hjälpa dem på vägen. Vi går ju inte ensamma på pilgrimsfärden. I vår tid är det inne att gå till Santiago de Compostela. Frågan är om man då går ensam eller om man går som ett folk. I vår kultur är vi mycket präglade av individualismen. Vi tycker att de andra stör oss. Några går ju långsammare. Andra skyndar på. Andra stör oss genom sitt sätt att uppträda. Då får vi inte glömma, att det är ett folk, ett heligt folk, Gud vill frälsa. Vi ser från Bibelns begynnelse till dess slut att Gud samlar sig ett folk. Han börjar öva sig med Israel. Sedan vidgar han folket till det universella, det allmängiltiga, det katolska, för att samla alla till ett.

Här kan Maria hjälpa oss att förstå, att vi blir frälsta som en del av ett folk, där vi känner både medlidande och medglädje med varandra, där vi blir infogade, där vi hjälper varandra. Den insikten är mycket viktig för oss som är uppvuxna i en mer individualistisk miljö, där många sitter i sina singelhushåll och läser andliga böcker, men har svårt för att gå in i en kyrka, för där sitter ju folk och hostar och stör. Det är en viss tendens till det. Jag tänker på Dag Hammarskjöld (1905-1961). Under hans tid var det knappast någon som visste att han var kristen. Han var en djup mystiker. Det är något av tragik, eftersom han aldrig riktigt kom in i den synliga kyrkan. Jag tror att det är typiskt svenskt. Det finns en djup längtan efter Gud, en djup andlighet. Men många har svårt att se att detta infogar dem i ett heligt folk, som de menar vara ett besvärligt och jobbigt folk. Kanske det är Marias stora uppdrag till oss i Sverige att lära oss att förstå, att hon inte bara är min mor utan vår mor.

Vi ber till sist om den hjälpen.

Heliga Guds Moder. Du fick föda Frälsaren till världen. Han är min Frälsare. Men han är ännu mycket mer vår Frälsare. Hjälp oss alla att se, att han vill göra oss till ett och föra oss in i den eviga härligheten. Heliga Guds Moder be för oss alla, att vi som ett enda folk får gå in till den eviga härlighet som väntar oss. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.